พระธรรมธาตุ

(พระอาจารย์สำเร็จลุน)

หลวงปู่จันทร์หอม สุภาธโร

วัดบุ่งขี้เหล็ก บ้านบุ่งขี้เหล็ก ตำบลนาแวง
อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

พระธรรมธาตุ

(พระอาจารย์สำเร็จสุน)

จัดทำโดย

หลวงปู่จันทร์หอม สุภาจโร

วัดบุ่งขี้เหล็ก

หมู่ที่ 4

ต.นาแวง อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี

คำนำ

หนังสือ **"พระธรรมธาตุ"** นี้เป็นตำราที่สืบทอดมาจากพระอาจารย์สำเร็จลุน เพื่อให้พุทธศานิกชนทั้งหลายได้ศึกษาเพื่อนำไปปฏิบัติหรือค้นคว้า จึงได้เรียบเรียงจัดพิมพ์ขึ้นในครั้งนี้

หลวงปู่จันทร์หอม สุภาธโร
วัดบุ่งขี้เหล็ก

สารบัญ

หน้า

หน้า

ประวัติหลวงปู่จันทร์หอม สุภาธโร

หลวงปู่จันทร์หอม เป็นคนไทยโดยกำเนิด เกิดที่บ้านนาเอือด อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี โดยการไปมาสะดวก ในสมัยที่ประเทศลาวยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ ฉะนั้นคนไทยที่เห็นว่าในประเทศลาวมีพท้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก จึงมีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ในประเทศลาวเป็นจำนวนมาก

ด้วยเหตุนี้ครอบครัวของหลวงปู่และญาติของหลวงปู่อีก 2 ครัวเรือน จึงอพยพไปตั้งถิ่นฐาน ณ ตีนภูเขาแห่งหนึ่งของประเทศลาว โดยประกอบอาชีพทำนาทำไร่ ครอบครัวของหลงปู่มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน 4 คน สำหรับหลวงปู่เกิดในประเทศไทย ไปโตที่ประเทศลาว ขณะที่พ่อพาดำรงชีพอยู่ในตีนภูเขาแห่งนี้ ก็ยังมีพระรูปหนึ่งลงมาเที่ยวบิณฑบาตโปรดครอบครัว 3 ครัวเรือนพี่น้องประจำมิได้ขาด พระรูปนี้ท่านอยู่หลังเขา เช้าก็ลงมา ทั้งนี้เพราะท่านเป็นห่วง 3ครอบครัวที่มาตั้งถิ่นฐานใหม่นี้มาก เพราะท่านเป็นญาติใกล้ชิดกับพ่อของหลวงปู่ จะว่า “เป็นลูกพี่ลูกน้องกันก็ว่าได้” พระรูปนี้ก็คือสำเร็จตัน ศิษย์สำเร็จลุน ผู้ลือนามนั่นเอง

ในการประกอบอาชีพทำมาหากินอยู่ที่นี่หลายปี จนหลวงปู่จันทร์หอม อายุได้ 12 ปี สำเร็จตันจึงขอเอาหลวงปู่จันทร์หอมจากพ่อและแม่ โดยอ้างเหตุผลว่าจะสอนหนังสือให้ และเป็นผู้อุปฐาก ต้มน้ำร้อน ประเคนของ ฉะนั้นด้วยการเป็นทายาทกัน พ่อและแม่ของหลวงปู่จันทร์หอมจึงยินยอมมอบหลวงปู่จันทร์หอมให้สำเร็จตันไป ในตอนแรกๆ สำเร็จตันยังไม่พาหนีไปไกล ยังอยู่หลังเขาที่ๆ ท่านอยู่ แต่ต่อมามีปัญหาตรงที่ว่า เมื่อท่านสอนหนังสือหลวงปู่จันทร์หอมขี้เกียจเรียน ก็หลบหนีท่านลงมาหาพ่อแม่ ไม่อยู่กับท่านๆ

ก็มาขอเอาอีก พ่อแม่ก็ให้ไปอีก ทีนี้ท่านไม่พาอยู่ที่เดิมแล้ว ท่านพาหนีขึ้นภูเขาควาย ไปอยู่ถ้ำแล้วบวชผ้าขาว ให้ถือศีล 8 และสอนหนังสือ สอนปฏิบัติธรรม ไม่ทำตามก็ตีด้วยไม้เรียว ตอนนี้ผ้าข้าวน้อยจันทร์หอมไม่มีทางเลือก เพราะไม่รู้จะมาหาพ่อและแม่ จำใจต้องเรียน ต้องปฏิบัติตามคำสอนของสำเร็จตัน ทุกบรรทัดฐานที่สอนให้ บวชเป็นผ้าขาวน้อยติดตามสำเร็จตันอยู่ 2 ปี จนความประพฤติใช้ได้

ในที่สุดท่านก็บวชเณรให้ พอบวชเณรให้อยู่ในภูเขาควาย ไม่นานนักสำเร็จตันก็พามาพบสำเร็จลุน ณ ที่ภูมะโรง กราบนมัสการสำเร็จลุน ฝากตัวเป็นศิษย์ อยู่ปฏิบัติธรรมกับสำเร็จลุนในเรื่องธรรมธาตุจนแตกฉานภายใน 5 ปี สำเร็จตันจึงพากราบนมัสการลาสำเร็จลุนไปเดินวิเวกตามป่าเขาเรื่อยๆ เพื่อหาประสบการณ์ ในสัจจธรรมเป็นเวลา 2 ปีกว่า ตอนนั้นอายุ 20 เต็ม 21 ย่างเข้า สำเร็จตันจึงพาออกจากป่ามาบวชพระให้ เมื่อบวชพระแล้วหลวงปู่คิดอยากเรียนปริยัติธรรม จึงขอแยกทางกับสำเร็จตัน สำเร็จตันก็อนุญาต หลวงปู่จันทร์หอมจึงได้เข้าเรียนในสำนักเรียนปริยัติธรรมจนจบ ป.ธ. 4 ประเทศลาว ใช้เวลาเรียนปริยัติธรรมอยู่ 8 ปี หลังเรียนปริยัติธรรมจบ ป.ธ. 4 แล้ว แทนที่หลวงปู่จะยินดีอยู่ในหมู่บ้านที่เจริญ หรืออยู่ในเมืองที่เจริญ และยินดีในการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อตำแหน่งทางคณะสงฆ์จะมอบให้ แต่ตรงกันข้าม หลวงปู่กลับยินดีอยู่ในป่าเหมือนเดิม จึงหันหลังให้มุ่งหน้าเข้าป่าโดยไปยึดภูมะโรงเป็นที่พำนักบำเพ็ญธรรม ทั้งนี้เพราะจิตวิญญาณของท่านได้ฝึกอบรมทางด้านวิปัสสนากรรมฐานมาแต่อายุ 12 - 21 ปี โลกต่างมิติท่านได้เห็น ได้พบตั้งแต่สมัยเดินวิเวกในป่ากับสำเร็จตัน เพียงอยากรู้ปริยัติเท่านั้นถึงเสียสละเวลาเรียน

3

ชีวิตปฏิบัติธรรมอยู่ที่ภูมะโรง ครั้งที่ 2

ในการไปอยู่ภูมะโรงครั้งที่ 2 นี้ ท่านอยู่ถ้ำแต่เพียงลำพังรูปเดียว จะถามว่าไม่มีพระรูปอื่นบ้างหรือไรถึงได้อยู่เพียงลำพังรูปเดียว ท่านว่า มีพระหลายรูปแต่อยู่กันรูปละถ้ำ บางครั้ง หรือบางรูปก็อยู่ภูรูปละลูก ไม่เที่ยวไปหากัน หรือไม่คุยกัน ต่างรูปต่างอยู่ทำหน้าที่ไปตามปกติของใครของมัน จะพบกันหรือมารวมกันก็ต่อเมื่อวันลงอุโบสถ มาลงรวมกันที่ภูมะโรงนั้น แต่มารวมกัน ณ ที่ๆ พำนักของสำเร็จลุน ซึ่งสำเร็จเป็นประธานสงฆ์ และแสดงธรรมปาฏิโมกข์ แจกพระธรรมวินัยและอบรมข้อวัตรปฏิบัติธรรมให้กับลูกพระที่มาลงพระอุโบสถ หลังจากนั้นแล้วท่านจะออกคำสั่งให้พระรูปใดแสดงธรรมเทศนาให้พวกบังบส หรือพวกลับแลฟัง เพราะในวันนั้นพวกบังบสหรือพวกลับแลก็จะมาจำศีลฟังธรรมเหมือนกัน ไม่ต่างอะไรกับโลกมนุษย์เรา ที่ต่างกันคือ เขาถือศีล 5 ไม่ให้บกพร่อง และราคะอกุศล มูล 3 เขาละได้กว่ามนุษย์เรา

ท่านพูดถึงพระที่มาลงอุโบสถในวันลงอุโบสถนั้น ท่านว่าน่าตื่นเต้นสำหรับคนไม่เคยเห็น เพราะพระที่มาแต่ละรูปนั้นไม่เหมือนกัน บางรูปเหาะมาทางอากาศ บางรูปไม่รู้ว่ามาทางไหน พอเห็นทีเขานั่งประจำที่เรียบร้อยแล้ว รอกันก็รอไม่นาน เพียงแต่ที่ลงอุโบสถพร้อมเท่านั้น พระรูปที่เหลือก็มาถึงพอดีๆ ไม่เคยได้นั่งรอกัน เวลาเลิกก็เหมือนกัน เวลาพระจะกลับที่พักพระนั้นก็ไปดังที่กล่าวมา บางรูปเดินไป ยังไม่ไกลนักก็หายจากสายตา ไปได้ง่ายๆ ท่านว่าเป็นเรื่องแปลก เป็นเรื่องที่ทำให้ท่านอยากรู้ อยากเห็นถามอาจารย์ก็บอกว่า อยากรู้อยากเห็นก็เร่งปฏิบัติธรรม ขยันหมั่นเพียรในธรรม

หลักในการปฏิบัติธรรมของหลวงปู่จันทร์หอม ที่ยึดถือและปฏิบัติคือ ขยันหมั่นเพียร และถือสัจจะเป็นใหญ่ ทำไมถึงถือสัจจะเป็นใหญ่ ท่านให้เหตุผลว่า นี่คือ ตัวดัดนิสัยตนเอง เพราะอะไร เพราะในการปฏิบัติธรรมนั้นในแต่ละครั้งแต่ละวาระนั้น ต้องตั้งสัจจะให้กับตน สมมติว่าจะเข้ากรรมฐานในถ้ำ 7 วัน ไม่บิณฑบาต ไม่ฉันข้าวภายใน 7 วัน นี่ก็ต้องทำให้ได้ดังคำตั้งสัจจะ ถ้าทำไม่ได้ บังบสเขาก็ไม่ใส่บาตรให้ฉัน และอยู่กับเขาไม่ได้ด้วย บางครั้งก็ตั้งสัจจะว่าจะไม่บิณฑบาต จะหมั่นใบไม้ฉันเป็นเวลา 5 วัน หรือจะมากกว่านี้ก็ตาม ก็ต้องหมั่นใบไม้ ฉันให้ครบกำหนด โดยคาถาที่เรียนมาจากครูอาจารย์นั่นแหละมาใช้ หลวงปู่ท่านชอบทานผลไม้เป็นอาหาร ฉะนั้นในการใช้สัจจะเกี่ยวกับการขบฉัน ท่านมักใช้สัจจะอดข้าวแล้วฉันผลไม้แทนเป็นเวลานานๆ กว่าอย่างอื่น ทั้งนี้เพราะมันเข้ากับธรรมชาติดี คือเวลาอยากแสวงหาผลไม้นั้นท่านว่า ย่อมจะพบกับสัตว์ต่างๆ นานาและสรุปความได้ว่าสัตว์ทุกชนิดไม่ว่าประเภทดุร้ายหรือไม่ดุร้าย เมื่อพบกันเข้าไม่ว่าอยู่ใกล้หรือไกล หรือพบโดยบังเอิญ ก็ไม่เคยทำร้ายกัน ถือเป็นเพื่อนที่สนิทกันไปเลย โดยเฉพาะลิงเป็นเพื่อนที่ดีด้วย เพราะเวลาไปหาผลไม้นั้น ตั้งสัจจะว่า ไม่สอยไม่ปีนจะเก็บกินเฉพาะที่หล่นลงพื้นดินเท่านั้น แต่เวลาเดินเข้าไปใต้ร่มไม้ ผลไม้ ลิงมันปีนขึ้นไปกินผลไม้อยู่ก่อนแล้วนั้น พอมันเห็นท่านเข้าไปใต้ร่มไม้มันก็สั่นกิ่งไม้ให้ผลไม้หล่นลงมา ท่านก็เก็บมารวมกันกะพอฉันอิ่ม ก็นั่งลงพิจารณาฉัน พอฉันเสร็จก็เดินกลับที่พักโดยไม่ถือติดมือกลับแม้แต่ลูกเดียว ฉะนั้นท่านจึงถือว่าลิงเป็นมิตรที่ดีกว่าสัตว์ทุกประเภท ดังนั้นท่านจึงถือว่าธรรมชาตินี้ทำจิตใจให้ผ่องใส แม้แต่อยู่ในถ้ำเวลาค่ำมืดเข้า พวกแก้วก็เสด็จออกมามีลำแสงต่างๆ นานา เวลาเช้ามืดจวนสว่าง ก็เสด็จกลับเข้าถ้ำเหมือนเดิม เปล่งแสงสีต่างกัน ทั้งนี้เพราะแก้วอยู่ในถ้ำนั้นมีหลายชนิด

5

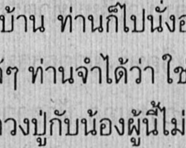
เหตุที่ข้ามโขงมาอยู่บ้านโบกม่วง

ในสมัยนั้นประเทศลาวเขาทำสงครามกันภายในประเทศ อยากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิไตยมาสู่สังคมนิยม จึงเกิดการสู้รบกันขึ้นภายในประเทศ ขณะนั้นน้องชายของหลวปู่เป็นทหารยศร้อยโทออกสนามรบ ได้หายตัวไปจากกองร้อยอย่างไม่มีร่องรอย ทุกคนเข้าใจว่าตาย แต่ความเป็นห่วงของพ่อแม่ จึงได้พูดเอาไว้กับหลวงปู่ว่า ถึงอย่างไรให้หลวงปู่สืบหาน้องให้รู้ ถ้าตายอยู่ที่ไหนพอไปเก็บกระดูกได้ก็ให้ไปเก็บกระดูกมาทำบุญให้น้องด้วย

ด้วยเหตุนี้ คำพูดของแม่ หลวงปู่จึงไม่เคยลืม ท่านก็อยู่ไปเรื่อยๆ จนสถานการณ์บ้านเมืองเข้าสู่ปกติ ประเทศไทยและลาวสามารถไปมาหาสู่กันได้เหมือนดังเก่า ประกอบกับได้ข่าวว่าน้องชายยังมีชีวิตอยู่อำเภอเขมราฐ บ้านโบกม่วง เลยคิดจะมาสืบดูว่าจริงไม่จริง

ในวันที่ท่านมา ท่านได้มานอนที่เมืองปากเซ ตื่นเช้าก็ขึ้นเรือมาขึ้นที่ปากแซง เพราะวันนั้นเป็นวันงานประจำปี ให้คนไทย คนลาวมานมัสการการพระเจ้าองค์ตื้อ ที่ทั้ง 2 ประเทศถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่ยืนรอเรืออยู่ที่ฝั่งน้ำ บังเอิญมีเรือลำหนึ่งแล่นมาเทียบท่าตรงที่หลวงปู่ยืนอยู่พอดี เรือลำนี้ไม่มีคนโดยสารนั่งมา เป็นเรือหางยาวธรรมดา คนขับเรือใส่ชุดสีดำย้อมคราม กางเกงหัวบิดเสื้อแขนกระบอก ผ้าขาวม้าสีแดงโพกศีรษะ พอจอดเรือเสร็จร้องถามหลวงปู่ทันที่ว่า ท่านจะไปไหน หลวงปู่ตอบว่า จะไปปากแซง เขาว่า งั้นไปด้วยกัน ผมจะไปธุระที่ปากแซงเหมือนกัน หลวงปู่ก็ลงเรือลำนั้นมากับชายคนนั้น ธรรมดาคนพบกันใหม่ ขณะเรือแล่นอยู่ย่อมคุยกัน ก็คุยกันจนมาถึงท่าวัดพระเจ้าองค์ตื้อ บ้านปากแซง ชายคนนั้นเอาเรือ

เทียบท่าวัด ให้หลวงปู่ลง ในท่าน้ำนั้นมีเรืออยู่ 2 ลำ จอดอยู่ก่อน เจ้าของเรือกำลังตักน้ำออกจากท้องเรืออยู่ ก่อนหลวงปู่จะลงได้ถามคนขับเรือว่าจะคิดค่าโดยสารเท่าไหร่ คนขับเรือตอบ ผมไม่เอาค่าโดยสารก็ท่านหรอก ขอให้ท่านไปเถอะ หลวงปู่กล่าวคำอวยพรให้ แล้วลงเรือเดินขึ้นมาจากท่าน้ำได้ประมาณ 10 เมตร หันหน้ากลับไปมองที่ท่าน้ำที่เรือจอด ไม่เห็นเรือพร้อมคนขับ ท่านเลยเดินกลับลงมาถามเจ้าของเรือ 2 ลำที่จอดอยู่ก่อนแล้วว่า เห็นเรือลำที่จอดอยู่ตรงนี้ คนขับใส่เสื้อสีดำ ผ้าขาวม้าสีแดงโพกศีรษะไหม เขาบอกว่าไม่ เห็นแต่ท่านเดินจากท่าน้ำขึ้นไปแล้วเดินกลับลงมาถามผมนี้แหละ หลวงปู่แปลกใจในเหตุการณ์นั้นมาก แต่ท่านไม่ใส่ใจ จึงเดินขึ้นมานมัสการพระเจ้าองค์ตื้อ พร้อมบริจาคทาน 50 บาท ในขณะนั้นมีเงินติดตัวมา 200 บาท หลังจากนมัสการพระเจ้าองค์ตื้อเสร็จแล้ว ออกมายืนอยู่ข้างโรงธรรม ก็มีชายคนหนึ่งเดินมาถามท่านว่าจะไปไหน หลวงปู่ก็บอกว่าจะไปที่บ้านโบกม่วง ถ้างั้นก็ไปกับผม ๆ ก็จะไปบ้านโบกม่วงเหมือนกัน หลวงปู่ก็ขึ้นรถมากับเขาจนถึงบ้านโบกม่วง เขาก็บอกให้ลงนี่ล่ะบ้านโบกม่วง ท่านลงรถแล้วท่านเดินไปถามคนที่ยืนอยู่ข้างถนนว่ามีผู้ชายคนลาวมีครอบครัวอยู่บ้าน นี้มีไหม เขาตอว่ามี แต่ตอนนี้เขาไม่อยู่บ้าน เขาไปนา ตอนเย็นเขาจึงจะกลับมา ให้นั่งรออยู่ที่ศาลากลางบ้าน ท่านก็ไปนั่งอยู่ที่นั่น จนถึงเย็นจึงเห็นคนที่ท่านนั่งรอ พอเขาเดินมาใกล้ๆ ท่านจำได้ว่า ใช่แล้วน้องชายจริงๆ ผู้เป็นน้องก็จำหลวงปู่ได้เหมือนกัน หลวงปู่กับน้องผู้นี้ไม่เห็นกันมาเป็นเวลา 20 กว่าปี ถึงมาเห็นกันในวันนี้ ณ บ้านโบกม่วง

อาศัยวัดร้างบ้านโบกม่วงอยู่

ในขณะนั้น วัดบ้านโบกม่วงเป็นวัดร้างขาดพระอยู่ประจำมาหลายปี จัดอยู่ในประเภทวัดป่า เพราะมีป่ารกทึบไปหมด มีกุฏิน้อยหลังหนึ่ง และโรงธรรมโทรมๆ หนึ่งหลัง หลวงปู่อาศัยกุฏิน้อยหลังนั้นอยู่หลายปี เพราะมาอยู่ใหม่ทุนรอนก็ยังไม่มีจะพัฒนาได้ สิ่งที่ทำได้คือ ถางป่าให้มันเตียน และยกร่องถนนภายในวัด สำหรับให้รถวิ่งและคนเดิน ป่าที่ท้ายวัดด้านทิศตะวันตก ที่เห็นยื่นเป็นป่าสงวนอยู่นั้น คือท่านสงวนเอาไว้ ท่านผู้อ่านลองลงมานึกภาพดูสิว่า ป่ารกขุดยกร่องถนนภายในวัด ท่านไม่เคยตีกลองขอแรงจากญาติโยม มาช่วยเหลือท่านเลย ทำคนเดียวตลอดแต่ปานนั้นท่านยังผจญภัยกับผู้ที่คิดไม่หวังดีต่อท่านก็มีมาก

ชีวิตความเป็นอยู่ของหลวงปู่ที่อยู่ ณ บ้านโบกม่วง ท่านใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ทำตัวเหมือนหลวงปู่หลวงตาธรรมดาๆ ไม่เคยพูดว่าเป็นพระสุปะติปันโน ไม่เคยพูดถึงคุณวิเศษที่มีในตน บางครั้งทำตัวเป็นหลวงตาปอนๆ เหมือนไม่รู้อะไร แต่การอบรมสั่งสอนคน ท่านเน้นตรงที่สอนคนให้เป็นคนดี คิดดี ทำดี ซื่อสัตย์ แนวคิดในการเป็นผู้นำ ท่านพยายามจะสร้างสรรในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ฉะนั้นตั้งแต่ท่านมาอยู่บ้านโบกม่วง เงินท่านได้จากการเทศนาธรรมหรือญาติโยมศรัทธาถวายท่านนำมาสร้างเป็นถาวรวัตถุ ในพระพุทธศาสนา สมัยท่านไม่มีญาติโยมรู้จักท่าน ๆ จะสร้างอะไรค่อนข้างลำบาก แต่ท่านไม่เคยท้อใจ

เริ่มแรกท่านก็สร้างกุฏิหลังอยู่ปัจจุบัน ต่อมาก็สร้างโรงธรรม เสร็จท่านก็สร้างหอระฆัง สร้างโรงครัว สร้างห้องน้ำสำหรับต้อนรับญาติโยมที่ไปมาหาสู่ ทุกสิ่งอย่างพอที่จะรองรับญาติธรรมได้ไม่เดือดร้อน ท่านก็เปล่งปารมี

ธรรมที่ท่านบำเพ็ญมาให้ญาติโยมรู้จักท่านดีขึ้นทันที

เกิดปาฏิหาริย์ให้ประจักษ์แก่สายตาญาติธรรม

ในวันหนึ่งตอนเช้าท่านออกบิณฑบาตตามปกติ แต่ตอนจะออกจากวัดฝนไม่ตก พอท่านเดินเข้าในบ้านฝนพัดตกลงมาอย่างแรง ร่มก็ไม่มีเดินตากฝนจนเปียกหมด ขากลับเข้าวัดมาเจอลูกแมวยืนตากฝนอยู่ หน้าบ้านโยมคนหนึ่ง หลวงปู่ยืนดูลูกแมว มันหนาวน้ำฝนจนตัวแข็งไปไม่เป็น หลวงปู่จึงเรียกโยมบ้านหลังนั้นให้มาเอาลูกแมวไปผิงไฟให้มันหายหนาวและเลี้ยงเอาหน่อย คำตอบก็คือ จะไปสนอะไรกับลูกแมว แม้แต่ข้าวสารจะกรอกหม้อตัวเองก็ยังไม่มี ยังจะเอาลูกแมวมาเลี้ยงให้เป็นภาระอีก หลวงปู่ฟังคำตอบของโยมดังนั้น เลยคิดในใจว่าแมวนี้ถ้าเราไม่ช่วยชีวิต มันต้องหนาวตายแน่ ท่านจึงก้มลงหยิบเอาใบหูแมวยกขึ้นมา แล้วจับขารวบเข้าใส่กันจนถึงวัด พอถึงศาลาท่านวางแมวนั้นไว้กลางศาลา แล้วมานั่งพิจารณาฉันอาหาร ทั้งๆที่ผ้ายังเปียกอยู่นั้น พอฉันเสร็จก็จับแมวมากุฏิ เปลี่ยนผ้าเสร็จท่านก็มาก่อไฟเอาแมวมาผิงไฟให้ขนมันแห้งและมันก็หายหนาว ท่านก็เอาข้าวให้มันกิน ท่านเลี้ยงแมวตัวนี้มาจนมันโตเป็นหนุ่ม พอโตเป็นหนุ่มก็มีแมวป่ามารังแกกัดจนเป็นแผลเหวอะหวะ เน่าเปื่อยมีตัวหนอน ท่านก็หายาใส่ให้ ซึ่งเป็นยาแพทย์แผนปัจจุบันก็ไม่หาย “เทพเบื้องบนมาบอกให้ไปขุดเอารากไม้ชนิดหนึ่งขูดใส่ถึงจะหาย” ท่านจึงไปเอารากไม้ชนิดนั้นมาขูดใส่แผลให้ก็หาย แต่เมื่อได้ยากดีก็เหมือนยั่วแมวป่าให้โกรธจัด ทีนี่หลวงปู่เผลอไม่ได้เลย เผลอทีไรได้แผลทุกทีเลย ฉะนั้น เมื่อหลวงปู่อยู่ที่ไหนแมวต้องอยู่ข้างๆ ตลอด ถ้าอยู่ห่างเป็นว่าโดนถูกกัดทุกที เมื่อท่านไปทำวัตรแมวต้องวิ่งตามไปด้วย เวลากลับก็กลับด้วย ถ้าวันไหนทำวัตรเย็นเสร็จ ขากลับกุฏิกลับไม่ทันหลวงปู่ มันเผลอแมวป่าก็ไปกัดเอาที่ศาลาหรือบางครั้งมันมาดักทางกุฏิ กัดแต่ละครั้งต้องให้

เณรไปไล่มันถึงยอมปล่อย เพราะแมวป่าใหญ่กว่า หลวงปู่ก็ขุดรากยานั้นใส่ให้ "เทพเบื้องบนก็มาบอกอีกว่า ให้ไปเอาคาถาสำเร็จลุน เขียนทิ้งไว้ในใบเหี่ย อยู่ในถ้ำภูมะโรงนั้นมาลงแผ่นทองทำเป็นตระกรุดแขวนคอให้แมว จึงจะไม่ได้รักษาแผลให้มัน" ตื่นเช้าท่านเลยไปเอามา แล้วเอาแขวนคอให้ดังเทพบอก ปรากฏว่าเกิดฮึดสู้แมวป่าทันที แมวป่าสู้ไม่ได้ หลังจากนั้นไม่มานั่งเฝ้าหลวงปู่อีกแล้ว พอมืดได้ยินเสียงร้องอยู่ตามรั้ววัดไม่กลัวอะไรอีกแล้ว

หลังจากนั้นเมื่อโตเต็มที่ประพฤติไม่ดีอีก ไม่ยอมกินข้าวเที่ยวหาตบกินไก่น้อยชาวบ้าน ไก่ใครฝักออกมาใหม่ๆ ไม่มีเหลือไม่กลัวคนอีกด้วย อยากกินก็ตบกินเลย ชาวบ้านเขาก็ไล่ยิง เอาปืนอะไรมายิงก็ยิงไม่ออก ๆ ก็ไม่ถูก วันหนึ่งไปตบกินไก่น้อยเข้ากลางวันแสกๆ บังเอิญวันนั้นในขณะที่เขานั่งคุยกันกับคนในหมู่บ้าน ที่มาเป็นทหารอากาศประจำอยู่กองบิน 21 อุบลฯ เขาลากลับบ้านไป เห็นแมวหลวงปู่ตบกินไก่น้อย เขาก็พากันหาปืนมายิง ตอนนั้นชาวบ้านไม่รู้ว่าเป็นแมวหลวงปู่หรอก หลวงปู่เองก็ไม่รู้ว่าแมวตัวเองเป็นโจรเหมือนกัน เขาพากันไล่ยิงหลายคน แมวไม่มีทางไปก็วิ่งเข้าศาลา เขาก็พากันปิดหน้าต่าง ปิดประตูไว้ แล้วไปถามหลวงปู่ว่า ใช่แมวหลวงปู่ไหม หลวงปู่ตอบว่าใช่ โยมถามว่ามันมีอะไรถึงยิงไม่ออก หลวงปู่ตอบไปจับดูเอาเอง เขาพากันมาจับดูเห็นตะกรุดแขวนคออยู่ คนที่เป็นทหารอากาศเลยปลดเอาบอกหลวงปู่ว่าผมเอานะสายนี้ เมื่อทหารคนนี้ได้แล้วก็กลับเข้าค่าย ไปเล่าให้จ่าวิโรจน์ฟัง จ่าวิโรจน์เลยขอทหารคนนั้นลอง ในวันที่ลองบังเอิญมีนายทหารจากฐานทัพดอนเมืองออกมาตรวจราชการทหารกองบิน 21 เห็นเหตุการณ์เข้า ปรากฏว่ายิงไม่ออก นายทหารผู้นั้นเลยขอจากลูกน้อง บอกว่าให้เธอไปเอาใหม่ นายทหารผู้นั้นคือ น.อ.สุนทร นามศิริ เป็นผู้ได้ตะกรุด แต่นายทหารที่มาด้วยทั้งหมดมี พล.อ.ท.กึกก้อง แก้วสว่าง น.อ.สุนทร นามศิริ

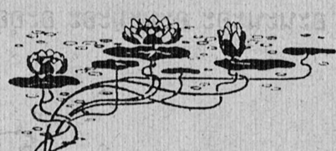
น.ท.โกญจนา บำเพ็ญผล นายทหารที่กล่าวมาไม่เคยเห็นตัวจริงของหลวงปู่เลย

อยู่มาไม่นานเหตุการณ์อันเหลือเชื่อก็เกิดขึ้น ให้นายทหารเกิดความสงสัย เพราะนายทหารได้ตะกรุดไป ในคืนวันหนึ่งยังไม่ดึกประมาณ 3-4 ทุ่ม ได้มีหลวงปู่รูปหนึ่งไปยืนคุยอยู่กับทหารเวร บ้าน น.อ.สุนทร คุณหญิงเห็นเลยนิมนต์เข้าบ้าน พอเข้าไปในบ้าน คุณหญิงนิมนต์ให้หลวงปู่นั้นนั่งรอที่ห้องรับแขก คุณหญิงเลยเดินขึ้นไปหาสามี ให้ลงมาหาหลวงปู่ พอเดินลงมาถึงห้องรับแขก ปรากฏว่าหลวงปู่หายไป เรียกทหารเวรมาถามว่าไม่เห็น น.อ.สุนทร จึงโทรถึงจ่าวิโรจน์ สนามบิน 21 อุบลฯ ออกคำสั่งให้ขับรถขึ้นไปหาหลวงปู่โดยด่วน ถ้าท่านจำวัดอยู่ให้นิมนต์ท่าขึ้นรถมาหาดอนเมืองภายในคืนนี้ จ่าวิโรจฯรับคำสั่งก็ขึ้นมาหาหลวงปู่ที่โบกม่วง มาถึงเป็นเวลา 6 ทุ่มกว่า ปลุกหลวงปู่ลุกขึ้นแล้วบอกตามนายสั่ง หลวงปู่ก็ขึ้นรถไปกับจ่าวิโรจน์ พอไปถึงดอนเมืองประมาณ 7.00 น. พอเข้าไปถึงบ้านของ น.อ.สุนทร คุณหญิงเห็นร้องอ๋อทันที ใช่แล้ว หลวงปู่รูปนี้แหละที่มาเมื่อคืน หลวงปู่ก็หัวเราะ ความจริงในวันนั้น หลวงปู่รับนิมนต์พวกบังบสหรือพวกลับแล ให้ไปห้ามปรามพระรูปหนึ่งกับโยม 2 คน ที่เดินทางมาจากนครราชสีมาจะมาสูตรเอาไหเงิน 2 ไห ไหคำ 4 ไห ท่านไปทันเหตุการณ์พอดี ท่านกำลังจะทำพิธีอยู่สถานที่แห่งนี้ อยู่ที่ภูแก่งคันย่า บ้านหนองฟานยืน ต.สำโรง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลฯ เขามากัน 3 คน มีหญิง 1 คน ชาย 2 คน ขากลับเขาถวายพระพุทธรูป 5 องค์ มาถึงวัดค่ำพอดี ทำวัตรเย็นเสร็จก็เข้านอน 4 ทุ่ม ไปปรากฏที่บ้าน น.อ.สุนทร เรื่องนี้จะว่าเหลือเชื่อหรือท่านแสดงปาฏิหาริห์ คนที่รู้ดีก็คือหลวงปู่เอง

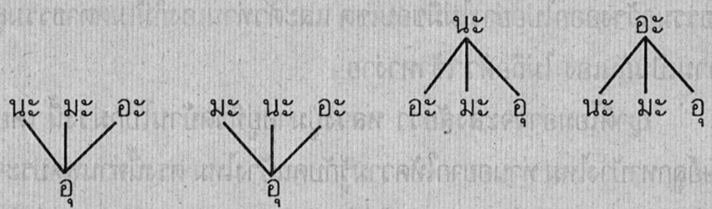
หลังจากนั้นมา เหล่าทหารหาญในฐานทัพอากาศดอนเมือง จึง

ขึ้นมาทำบุญที่วัดท่าน มาสร้างกำแพงวัด และพระอุโบสถให้ท่าน ตอนนี้อุโบสถของท่านจวนจะเสร็จแล้ว ด้วยเหตุดังนี้เอง ชื่อท่านจึงเป็นที่รู้จักของญาติธรรมกว้างออกไปอย่างไม่มีขอบเขต และตัวท่านเองก็มีเมตตาธรรมสูง ให้ความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว เข้าหาง่าย

ญาติโยมอาจจะสงสัยว่า หลวงปู่มาอยู่ที่วัดบ้านโบกม่วงนี้ เคยมีลูกศิษย์ลูกหาบ้างไหม ท่านอยากให้ความรู้กับคนบ้างไหม ตรงนี้ท่านพูดประจำว่า สำหรับธรรมของท่านและแนวปฏิบัติของท่านๆ อยากเผยแพร่อยู่ แต่คนรับไม่อยากรับ บางรูปมาศึกษานิดๆ หน่อยๆ ก็ทิ้งไป แต่ที่มีมาเรียนค่อนข้างจะได้มากหน่อยก็คือ ส.ณ.สมนึก อยู่กับหลวงปู่ 4 ปี นานหน่อย รายนี้ พระจันทรา, ส.ณ.เวียงแก้ว ทั้ง 3 ที่กล่าวมานั้น เขาออกเดินสาย หนีจากหลวงปู่ไปนานแล้ว ฉะนั้นหลวงปู่จึงมีแนวความคิด ที่จะพิมพ์หนังสือธรรมธาตุ เพื่อแจกให้แก่ลูกศิษย์ผู้มีปาระมีพอรับธรรมได้ ให้เป็นอนุสรณ์ พร้อมทั้งประวัติความเป็นมาของหลวงปู่พอสังเขปดังนี้แล

แก้วหายตัว

ดวงแก้วทั้งสี่ลูกนี้ ตัวอย่างลงใส่ใบพลู เมื่อจะลงให้เรียกสูตรก่อนว่า อักขระ ปาทาโยเอกาวัต ตาลิสังวัฏ ทั้งหลาย 41 ตัว มี อะ เป็นต้น มีอังเป็นที่สุด คือ **“นะมะอะอุ” อุอะมะนะ** เมื่อสูตร 3 ทีแล้ว จึงใส่ทั้ง 3-4 ใบ ตามเลขหมายไว้นั้น จึงเสกด้วยคาถานี้ **นะอุอุนะ นะ อะอะนะอะอุ** บทนี้เสร็จ เอาประกบใส่กัน ใบ 1 ใส่ใบ 3 2 ประกบใบ 4 แล้ว กั้นลมหายใจเน็บเอวใส่หัวโพกผ้าแล้วจึงบริกรรมภาวนาดังนี้ อุนะนะอุ อุมะนะอุ นะอุอุนะ อุนะนะอุ อุมะนะอุ อุอะอะอุ อะนะนะอะ อะมะมะอะ อะอุอุอะ ธรรมบทนี้จะนั่งยืนเดินก็หายตัวได้

คาถากวดหุ่น

นะมะพะทะ	นะโมพุทธายะ	มะอะอุ	ใช้กวดหุ่นตามตัวคนป่วยบวม
นะมะอะอุ	อะนะนะอุ	=	หายตัวหนีได้
อะอะนะนะ	นะนะอะอุ	=	ทำเป็นเหมือนผู้เฒ่า
อะอุอุนะ	นะอะอุนะ	=	ธาตุไฟเทวดาเข้าเมือง
นะนะอะอุ	นะมะอะอุ	=	ทำให้ตัวน้อยตัวหนุ่ม
นะนะอุอะ	นะมะอุอะ	=	ทำให้ตัวใหญ่
มะมะอุอะ	นะมะอะอุ	=	ทำตัวใหญ่มีคนนับถือ
อะอุมะนะ	นะมะอะอุ	=	มีสมบัติข้าวของ
อะอุอุอะ อะนะนะอะ	อะมะมะอะ	=	ทำให้สมบัติเกิด

ทุกอย่างไปด้วยแก้ว ไปด้วยธาตุเด็ดขาด ด้วยคุณสมบูรณ์ ด้วยศีล คิดด้วยปัญญา

คะ เต สี คะ เต สี กิ่ง กะ ระนัง คะ เต สี อะหังปิดตังชา นามิ ใช้ภาวนา ตกอยู่ก้นทะเล ก็ฟูขึ้น ทุกข์ยากปานใดก็มีขึ้น

กันเหนหา หัวใจโจร เวลาคนขึ้นมาหาเราเขาไม่ทำร้ายเรา

การะนาคนอนกิน

นะโมเมสิทธิไชยะวะวิวะ วิวะวะวิ ชายัญติ สิทธิ กิตจัง สิทธิ กัมมัง สิทธิโลพัง ระมาติทา กาชายะวา กุรุตินะ อาหาโรทานินิ จะสิกานะ สาวา สะโนหิกา ระโนคา

คาถาม้า ช้าง เรือ ชนะแล

คาถานาคกะเสนโทน

สัตถาคะมะติ สังคัสสะ ตัสมา ตูนนะหิ เอวะเม ตัง ธารา ยะมิติ ขังขาโรขารังสะเรระติ สัตตูตุคคะ โคคันระวิชะยัง อิทะสังฆะหา สะยัง พุทธัง จักขุพะยะงะ ทะโวระถา คัตพุพันทังมัตตังวะวะ สังหาระ อังยะปะถา มะมะโหตุ ปุริสานา วาระถานังเนโปปาสันติ ตังปุระ ตุระ มะโนระถา (อันนี้ช้างตัวเมียภาวนาเอาให้เขารักเราเหมือนใจจะขาด สูตรทำให้ผัวเมียคืนหากันก็ได้)

ไม้แส้ตีหุ้นชู้ 1-2-3 ที จึงเอาหนี แล้วเอาหุ่นผัวเมียเข้าประกบกัน เอาด้ายสายสิญจ์เคียนพันใส่กันเอาเข็ม 3 เล่มแทงใส่กันไว้

หุ่นผู้ชายเขียนคาถาตัวผู้ใส่ คาถาว่า โฟปุริสา อิทถิอิทถัง เนเททะสะหุม

หุ่นตัวเมียเขียนใส่ผู้หญิง คาถาว่า อิทะเจตะโสวะนาคะ เตหูมมักวา สัมโคหิ คะนะวิโส กุตชะนันตัง

คาถาพระพุทธเจ้าโลกธาตุ

อรหังทิพจักขุ อุทธะปาทิพยานัง พุทธะนิมิตตัง อุปันนัง โหติ อรหังทิพจักขุ อุทธะปาทิยานัง ธัมมานิมิตตัง อุปปันนังโหติ อรหังทิพพะจักขุ อุทธะปาทิยานัง สังคะนิมิตตัง อุปปันนังโหติ

ทั้งสามตอนนี้ พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากตาวะติงมาเปิดโลก ให้มนุษย์ และสัตว์นรก-เทวดา อินทร์พรหม ยักษ์ยมเห็นกัน ให้เสี่ยงดูคำฝันจะเป็นจะตายจะรู้ดี เวลาใช้ให้เสกใส่น้ำมันหอมทาตา เห็นได้ทุกสิ่งใสในโลกได้ หรือใช้เป่าตาแดง ตาฟาง ตาเปียก ใช้ดูเลยก็ได้

มะหาอุตลงแผ่นซีน 89 ครั้ง สูตร 188 ครั้ง

อะ สะ อัง อง อัด อด อืด อัดระอังอัดองอด อดอืด อดอง อังอัด อัดอง อัดอืด อะระอัด อัดอังอง อัดอังอืด อัดอออืด อัดองระออ ออ อัด องอืด อง ระอัดอัด ออ อง อง อัด อะระอง อังอัดองอังอืด

คาถาสูตร 188 ครั้ง เป็นคาถากันปืน

คาถาสูตรว่า อุตพุทธะอัต พัดอุต พุทธะพิส พัดพิส อุพิส อังพิส ชีวิต พิสอิคิวิ เวเว สัมพะเุว เว ชินนะ ทัสสะนะอัง อิติเววินะอุตโมอัต พุทธะปัตทาพิสยะอุตนะอัด โมอุต นัตทาสิโน พะคานะอุอังมานะนังคะวะระ โมนังนังรินพุทธะนังอุตพุทธะอุต อัตปะฏิเสวามิ นะอัด อุโม อุปา กะบอก สะระปาระกะตังสันติ

คาถาโมคคะลาต่อกระดูก

เถโรโมกคัลลาโน อัตตะระอาภูมินัง อับปามานุ อับปะมาพะคะวะโต อิทถิยา อัตตะโนสาริ เรมังสังโรหิตตัง อัตชะวัตสูทาตุเม

ให้เสกใส่น้ำมันงา 3-7 ครั้ง ทาต่อกระดูกแตก ให้เป่านำดีนักแล

คาถาเสกใส่น้ำเค็มให้จืด

(อิสาปะมิ)

เสก 7 ครั้ง ใส่ฝ่าเท้าเหยียบน้ำเค็มให้จืดกินได้

ธาตุทั้ง 4
หัวใจ กระณี

นะ มะ พะ ทะ

นะ อะ นะ วะ มะ พะ ทะ นะ ยะ

พะ ทะ นะ มะ

ทะ นะ มะ พะ

17

หัวใจพระสีวลี

จะ

พะ

กะ นะชาลีติ ฯ หัวใจพระสีวะลี

สะ

นะ	มะ	พะ	ทะฯ	ธาตุทั้ง 4ฯ	
นะ	คือ	ธาตุน้ำ	พะ	คือ	ธาตุไฟ
มะ	คือ	ธาตุลม	ทะ	คือ	ธาตุดิน

นะโมพุทธายะฯ พระเจ้า 5 พระองค์

นะ	คือ	พระกุกกุสันโธ	โม	คือ พระโกนาคม
พุท	คือ	พระพุทธกัสสะโป	ธา	คือ พระสมณะโคดม
ยะ	คือ	พระศรีอริยะเมตไตร ฯ		

นะ อะ นะ วะ ฯ หัวใจกะระณีนี้ คือ ทหารหน้า ใช้ นำธาตุทั้ง 4 ใช้ได้ 108 แล

ถ้าจะใช้คาถาทั้งปวงทำสิ่งใดๆ ก็ดี ให้เอาธาตุนั้นตั้งว่าก่อน ตามธาตุที่จะทำนั้นเถิด จึงจะประสิทธิแลฯ

ถ้าบุคคลผู้ใดรู้จักธาตุทั้ง 4 ประเสริฐนัก พระเจ้า 5 พระองค์นี้ คือ แม่ทัพใหญ่ หัวใจพระสีวลี คือ แม่ทัพหน้า ใช้ได้สารพัด 108 แล

สิทธิการิยะ ถ้าจะทำเป็นล่องหน ทำด้วยวาโยธาตุปถวีธาตุ

ถ้าจะข้ามน้ำหาเรือมิได้ ท่านให้เอาใบไม้เสกด้วยวาโยธาตุปถวีธาตุไปสำเร็จด้วยความปรารถนาแล

ถ้าจะให้ศัตรูฉิบหาย หรือทำให้เป็นคนแก่ ให้ภาวนาปถวีธาตุ วาโยธาตุ เป็นคนแก่แล

ถ้าจะทำให้เป็นคนหนุ่ม ให้ภาวนา อาโปธาตุ เตโชธาตุฯ เป็นคนหนุ่มแล

ถ้าจะทำให้เป็นต่อเป็นแตน ให้เอาข้าวสารเสกด้วย วาโยธาตุ 10 คาบ การกระทำดังนี้เป็นอำนาจ เป็นราชเสน่ห์แก่คนทั้งหลายด้วยแล

ถ้าจะทำให้เป็นที่รักแก่เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อเที่ยงคืน ภาวนาด้วยหัวใจกะระณีทั้ง 4 ให้ได้ 108 คาบ เป็นที่รักแล

ถ้าจะจับเหล็กแดงมิให้ร้อน ให้ภานาด้วยอาโปธาตุ เตโชธาตุ 9 คาบ

ถ้าจะอาบน้ำร้อนมิให้ร้อน ให้ภาวนาด้วยอาโปธาตุ เตโช 15 คาบ มิร้อนแล

ถ้าจะลุยไฟ ให้เสกน้ำลายทาฝ่ามือฝ่าเท้าด้วยธาตุทั้งสี่ 18 คาบ มิร้อนแล

ถ้าจะสะเดาะประตูกุญแจ ให้ภาวนา วาโยธาตุ 14 คาบ เป่าหลุดสิ้นแล

ถ้าจะกันเสือ ให้ภาวนาด้วย ปถวีธาตุ 12 คาบ ร้องตวาดทั้งผูกปากผูกเล็บแล

ถ้าจะกันช้าง ให้ภาวนาด้วย ปถวีธาตุ 13 ที ตาดล้มทั้งยืนแล

ถ้าจะกันสัตว์ในน้ำ ให้ภาวนาด้วย อาโปธาตุ 12 ที ลงน้ำไปเถิดมิเป็นอันตรายแล

ถ้าจะให้ฝนตกเมื่อเที่ยงคืน ให้ภาวนาด้วยอาโปธาตุ วาโยธาตุ 108 คาบ ฝนตกนักแล

ถ้ามิให้แดดออก ให้เขียนหัวใจกะระณีลงฝ่ามือ แล้วเสกด้วย

อาโปธาตุ 11 คาบ แล้วจึงกำมือแดดมิออกแล

ถ้าจะห้ามลมแลฝน ให้ภาวนาด้วยสายอาโปธาตุ ปถวีธาตุ 16 คาบ เป่าไปลมมิพัด ฝนมิตกเลย

ถ้าจะห้ามคนมิให้หลับ ให้ภาวนาด้วยอาโปธาตุ วาโยธาตุ เขียนหัวใจ กะระณีไว้ที่เรือนมิหลับแล

ถ้าจะมิให้ไฟไหม้เรือน ให้เสกด้วยธาตุทั้ง 4 แล้วปะไป ไฟมิไหม้แล

ถ้ามีที่ไป ให้ภาวนาด้วย ปถวีธาตุ อาโปธาตุ 15 คาบ ไปเถิดฝนตกเท่าไรมิเปียกเลย

ถ้าจะทำให้เป็นเงิน ท่านให้เอาใบพลูมาเสกด้วย หัวใจกะระณีทั้ง 4 แล้วขยี้ใบพลูไปจนแหลกเป็นเงินแล

ถ้าจะทำให้มีเดชแก่คนทั้งหลาย ให้เอาเขี้ยวเสือฝนกับน้ำมันหอมเสกด้วยอาโปธาตุ วาโยธาตุ ให้ได้ 11 คาบ ไปเถิด คนทั้งหลายกลัวเกรงเรานักแล

ถ้าจะทำเงินชั่งหนึ่งก็ดี สองชั่งก็ดี ให้เอาข้าวตอกดอกไม้มาใส่พานเสกด้วยหัวใจกะระณี ทั้ง 4 ให้ได้ 108 คาบ เป็นเงินอยู่ได้ 3 วันแล พ้นกว่านั้นก็หายแล

อนึ่ง ท่านให้เอาใบไม่รู้ร้อน 3 สิ่ง มาทำเป็นรูปพระหนุมานผนังเชิด สูงองคุลีหนึ่ง ลงรักปิดทองลงดีแล้ว เสกด้วย ปถวีธาตุ วาโยธาตุ ให้ได้ 108 คาบ เมื่อจะเสกพระหนุมานนี้ ให้เอาเครื่องศาตราวุธทั้งหลายนั้นมานั่งทับทำการนั้นแล

ถ้ามีที่ไป ให้เอาพระหนุมานห่อผ้าโพกศีรษะไปเถิด คนทั้งหลายกลัวเกรงนัก คงทนแก่สรรพอาวุธทั้งปวง และเป็นมหาแคล้วคลาดดีนัก

ถ้าจะทำเป็นราชเสน่ห์ ให้เอาพระหนุมานแช่น้ำมันหอมไว้ใช้ทา

ผู้ใดเห็นหน้าเรา รักนักแล

ถ้าจะทำกำบัง ให้เอาลูกหิงหาย มาทำเป็นลูกประคำ 108 ลูก ลงอักษรหัวใจกะระณี ตัวละลูก แล้วเสกด้วยให้ใจกะระณี 108 คาบ ถ้าจะมีที่ไป เอาลูกปะคำนี้สวมศีรษะไปเถิด มิเห็นตัวเราเลย

ถ้าจะคัดเลือด ให้เสกด้วย ปถวีธาตุ วาโยธาตุ 7 หยุดแล

ถ้าจะกันงูมิให้ขบ ให้ภาวนาด้วย ปถวีธาตุ 3 คาบแล้วกระทืบเท้า 3 ที มันทำมิได้เลย

ถ้าว่ามีดพร้าบาด ประสานให้เป็นเนื้อเดียวกัน เสกด้วยปถวีธาตุ วาโยธาตุ ให้ได้ 11 คาบ ติดสนิทแล

ถ้ามิให้ต้องคม หอก ดาบ กระบี่ และเสน่หา ให้ว่า ปถวีธาตุ วาโยธาตุ 12 คาบ มิออกจากฝักได้เลย

ถ้าจะทำความ ให้เขียนชื่อใส่กระดาษ เอายันต์นี้ล้อม เสกด้วย วาโยธาตุ เตโชธาตุ 9 คาบ ห่อชายผ้าอุดรูทวารนั่งทับไว้ แก้เนื้อความมิได้เลย

ถ้าจะบิดเหล็กให้เป็นน้ำ ว่าด้วย ปถวีธาตุ วาโยธาตุ ให้ได้ 11 คาบ อ่อนเป็นน้ำแล

ถ้าจะทำเทียนประดาน้ำ ให้เอาใบหรดาน 1 ใบสมี 1 เสกดอกไม้ และเครื่องหอมทั้งปวง ตามสมควร ผสมด้วยขี้ผึ้งหนัก 10 ตำลึง เอาด้วยสาวพรหมจารี 108 เส้น เป็นไส้เทียนฟั่นแต่พองามดี เสกด้วยอาโปธาตุให้ได้ 108 คาบ ไปประดาน้ำเท่าใดๆ ก็ดีได้ทุกแห่งแล

ตั้งธาตุทั้ง ๔

น้ำ

นะมะพะทะ

มะพะทะนะ

พะทะนะมะ

ทะนะมะพะ

ดิน

มะพะทะนะ

พะทะนะมะ

ทะนะมะพะ

นะมะพะทะ

ไฟ

พะทะนะมะ

ทะนะมะพะ

นะมะพะทะ

มะพะทะนะ

ลม

ทะนะมะทะ

นะมะพะทะ

มะพะทะนะ

พะทะนะมะ

น้ำ

นะพะกะจะ

พะกะจะนะ

กะจะนะพะ

จะนะพะกะ

ดิน

พะกะจะนะ

กะจะนะพะ

จะนะพะกะ

นะพะกะจะ

ไฟ

กะจะนะพะ

จะนะพะกะ

นะพะกะจะ

พะกะจะนะ

ลม

จะนะพะกะ

นะพะกะจะ

พะกะจะนะ

กะจะนะพะ

น้ำ

นะพะกะสะ

พะกะสะนะ

กะสะนะพะ

สะนะพะกะ

ดิน

พะกะสะนะ

กะสะนะพะ

สะนะพะกะ

นะพะกะสะ

ไฟ

กะสะนะพะ

สะนะพะกะ

นะพะกะสะ

พะกะสะนะ

ลม

สะนะพะกะ

นะพะกะสะ

พะกะสะนะ

กะสะนะพะ

น้ำ

นะมะอะอุ

มะอะอุนะ

อะอุนะมะ

อุนะมะอะ

ดิน

มะอะอุนะ

อะอุนะมะ

อุนะมะอะ

นะมะอะอุ

ไฟ

อะอุนะมะ

อุนะมะอะ

นะมะอะอุ

มะอะอุนะ

ลม

อุนะมะอะ

นะมะอะอุ

มะอะอุนะ

อะอุนะมะ

น้ำ

นะโมพุทธายะ
โมพุทธายะนะ
พุทธายะนะโม
ธายะนะโมพุท
ยะนะโมพุทธา

ดิน

โมพุทธายะนะ
พุทธายะนะโม
ธายะนะโมพุท
ยะนะโมพุทธา
นะโมพุทธายะ

ไฟ

พุทธายะนะโม
ธายะนะโมพุท
ยะนะโมพุทธา
นะโมพุทธายะ
โมพุทธายะนะ

ลม

ธายะนะโมพุท
ยะนะโมพุทธา
นะโมพุทธายะ
โมพุทธายะนะ
พุทธายะนะโม

อากาศ

ยะนะโมพุทธา
นะโมพุทธายะ
โมพุทธายะนะ
พุทธายะนะโม
ธายะนะโมพุท

เอาธาตุหมุนธาตุ

นะมะพะทะ		มะพะทะนะ
มะพะทะนะ	น้ำ	พะทะนะมะ
พะทะนะมะ	ทะนะมะพะ	ทะนะมะพะ
ทะนะมะพะ		นะมะพะทะ

มะพะทะนะ		พะทะนะมะ
พะทะนะมะ	ดิน	พะนะมะพะ
ทะนะมะพะ	นะมะพะทะ	นะมะพะทะ
นะมะพะทะ		มะพะทะนะ

พะทะนะมะ		ทะนะมะพะ
ทะนะมะพะ	ไฟ	นะมะพะทะ
นะมะพะทะ	มะพะทะนะ	มะพะทะนะ
มะพะทะนะ		พะทะนะมะ

ทะนะมะพะ		นะมะพะทะ
นะมะพะทะ	ลม	มะพะทะนะ
มะพะทะนะ	พะทะนะมะ	พะทะนะมะ
พะทะนะมะ		ทะนะมะพะ

เอาธาตุหมุนธาตุ

จะภะกะสะ ภะกะสะจะ กะสะจะภะ สะจะภะกะ	น้ำ สะจะภะกะ	ภะกะสะจะ กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ
ภะกะสะจะ กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ	ดิน จะภะกะสะ	กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ
กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ	ไฟ ภะกะสะจะ	สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ กะสะจะภะ
สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ กะสะจะภะ	ลม กะสะจะภะ	จะภะกะสะ ภะกะสะจะ กะสะจะภะ สะจะภะกะ

เอาแก้วหมุนธาตุ

๑ นะมะอะอุ	ภะกะสะจะ กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ	น้ำ
๒ มะอะอุนะ	กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ	ดิน
๓ อะอุนะมะ	สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ กะสะจะภะ	ไฟ
๔ อุนะมะอะ	จะภะกะสะ ภะกะสะจะ กะสะจะภะ สะจะภะกะ	ลม

เอาแก้วหมุนธาตุ

๑ มะอะอุนะ	ภะกะสะจะ กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ	ดิน
๒ อะอุนะมะ	กะสะจะภะ สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ	ไฟ
๓ อุนะมะอะ	สะจะภะกะ จะภะกะสะ ภะกะสะจะ กะสะจะภะ	ลม

ตั้งธาตุกรณีฤาษี

นะโมพุทธายะ	=	จะภะกะสะ	
โมพุทธายะนะ	=	ภะกะสะจะ	
พุทธายะนะโม	=	กะสะจะภะ	น้ำ
ธายะนะโมพุท	=	สะจะภะกะ	
ยะนะโมพุทธา	=	จะภะกะสะ	

โมพุทธายะนะ	=	ภะกะสะจะ	
พุทธายะนะโม	=	กะสะจะภะ	
ธายะนะโมพุท	=	สะจะภะกะ	ดิน
ยะนะโมพุทธา	=	จะภะกะสะ	
นะโมพุทธายะ	=	จะภะกะสะ	

พุทธายะนะโม	=	กะสะจะภะ	
ธายะนะโมพุท	=	สะจะภะกะ	
ยะนะโมพุทธา	=	จะภะกะสะ	ไฟ
นะโมพุทธายะ	=	จะภะกะสะ	
โมพุทธายะนะ	=	ภะกะสะจะ	

ธายะนะโมพุท	=	สะจะภะกะ	
ยะนะโมพุทธา	=	จะภะกะสะ	
นะโมพุทธายะ	=	จะภะกะสะ	ลม
โมพุทธายะนะ	=	ภะกะสะจะ	
พุทธายะนะโม	=	กะสะจะภะ	

ยะนะโมพุทธา	=	จะภะกะสะ	
นะโมพุทธายะ	=	จะภะกะสะ	
โมพุทธายะนะ	=	ภะกะสะจะ	อากาศ
พุทธายะนะโม	=	กะสะจะภะ	
ธายะนะโมพุท	=	สะจะภะกะ	

นะอะโปโหติ	=	จะภะกะกะ	น้ำ
โมปัฏฐวิงโหติ	=	ภะกะสะจะ	ดิน
พุทธเตโชโหติ	=	กะสะจะภะ	ไฟ
ธาวาโยโหติ	=	สะจะภะกะ	ลม

ฯลฯ

นะโมพุทธายะ	=	นะมะพะทะ	น้ำ
โมพุทธายะนะ	=	มะพะทะนะ	ดิน
พุทธายะนะโม	=	พะทะนะมะ	ไฟ
ธายะนะโมพุท	=	ทะนะมะพะ	ลม
ยะนะโมพุทธา	=	นะมะพะทะ	อากาศ

นะอาโปโหติ	นะมะพะทะ	น้ำ
โมปัฏฐวิงโหติ	มะพะทะนะ	ดิน
พุทธเตโชโหติ	พะทะนะมะ	ไฟ
ธาวาโยโหติ	ทะนะมะพะ	ลม
ยะอากาสาโหติ	นะมะพะทะ	อากาศ

ปลุกเสกนิมิต

สาธุ อุกาสาวันทิตะวา นะโมพุทธายะ นะมะพะทะ นะพะกะสะ นะมะอะอุ พุททัสสะ จะกะ ตุลาพุท ทัสสะ โลกะวิทู พุทธะนิมิตตังปัตติมานะ พุทโธ เอ กะ ขะตะนัง พุทธะนิมิตตัง อิทธิลิดธิ พุทธะนิมิตตัง พุธทัสสะ กะจะทุลา พุธทัสสะกะโลวิท พุทธนิมิตตัง ธาตุพุทโธ เอ กะขะตะนัง พุทธะนิมิต ตัง อิทธิลิดธิ พุทธะนิมิตตัง พุธทัสสะทุจะกะลา พุธทัสสะวิโลกะทุ พุทธะนิมิตตัง กายะพุทโธเอกะขะตะนัง พุทธะนิมิตตัง อิทธิลิดธิ พุทธะนิมิตตัง พุ พุธทัสสะลาจะกะทุ พุธทัสสะ ทุโลกะวินิมิต ตัง สุระจะพุธโธ เอกะขะตะนัง พุทธะนิมิต ตังอิทธิลิดธิ พุทธะนิมิต ตัง เอหิมะมะ นะมะนะกะวานัง กังกะนะ กะอะนัง อังนะอะ กะอะอะมิอะมิมะหิสุตัง สุนะพุทธัง อะสุนะอะ อิติปาระมี ตาวะติงสา อิติสัพพัญญูขมงคะตา อิติโพธิมะนะปัตโต อิติปิโส จะเตนะโมพุทโธ พุธทัสสะ อิทธิละปะอะลิตธิ อะมะละพุธทัสสะ ลิตธิละ อะมะลิตธิ อะมะละ พุทธะนิมิตตัง ละนะอะจัตติมา อะนะพุทโธ ละนะอะ เอกะขะตะนัง นะอะละพุทธะนิมิตตัง ละอะนะนะอะละอิทลิทธิ ละมะนะมะละ พุทธะนิมิตตัง จะกะตะละ โลกะวิทู โลวะกะทุวิโลโส กะจะวิวะทุ กะจะทุลากะโลวิทุโลวิวะทุกะโลทุโสวะ กะวิจะทุ จะกะลาวิโลกุทุกะวะทุโล วิสะกะวิโสวะโลทุ ลาจะกะทุทุ โลกะวะทุวิโลจะกวิโสวะทุโล

น้ำ

นะพุทธายะโม	โมพุทธายะนะ	นะโมพุทธายะ	ยะพุทธาโมนะ
นะพุทธายะโม	โมพุทธายะมะ	มะโมพุทธายะ	ยะพุทธาโมมะ
อะพุทธายะโม	โมพุทธายะอะ	อะโมพุทธายะ	ยะพุทธาโมอะ
อุพุทธายะโม	โมพุทธายะอุ	อุโมพุทธายะ	ยะพุทธาโมอุ

ดิน

นะทายะโมพุ	พุโมธายะนะ	นะยะโมพุทธา	ยะธาโมพุนะ
มะทายะโมพุ	พุโมธายะมะ	มะยะโมพุทธา	ยะธาโมพุมะ
อะทายะโมพุ	พุโมทายะอะ	อะยะโมพุทธา	ยะธาโมพุอะ
อุทายะโมพุ	พุโมทายะอุ	อุยะโมพุทธา	ยะธาโมพุอุ

ไฟ

นะนะยะธาโมพุทธา	ธาโมยะพุนะ	นะยะธาโมพุ	ยะโมพุทธานะ
มะยะธาโมพุทธา	ธาโมยะพุมะ	มะยะธาโมพุ	ยะโมพุทธามะ
อะยะธาโมพุทธา	ธาโมยะพุอะ	อะยะธาโมพุ	ยะโมพุทธาอะ
อุยะธาโมพุทธา	ธาโมยะพุอุ	อุยะธาโมพุ	ยะโมพุทธาอุ

ลม

นะโมพุทธายะ	ยะโมพุทธานะ	นะยะพุทธาโม	โมพุทธายะนะ
มะโมพุทธายะ	ยะโมพุทธามะ	มะยะพุทธาโม	โมพุทธายะมะ
อะโมพุทธายะ	ยะโมพุทธาอะ	อะยะพุทธาโม	โมพุทธายะอะ
อุโมพุทธายะ	ยะโมพุทธาอุ	อุยะพุทธาโม	โมพุทธายะอุ

34

น้ำ

นะโมพุทธายะ	โมพุทธายะนะ	นโมพุทธายะ
นะพุทธายะโม	พุโมธายะนะ	พุทธายะนะโม
นะธายะโมพุ	ธาโมพุยะนะ	ธาพุยะนะโม
นะยะโมพุทธา	ยะโมพุทธานะ	ยะพุทธานะโม
มะโมพุทธายะ	โมพุทธายะมะ	มะโมพุทธายะ
มะพุทธายะโม	พุโมธายะมะ	พุทธายะมะโม
มะธายะโมพุ	ธาโมพุยะมะ	ธาพุยะมะโม
มะยะโมพุทธา	ยะโมพุทธามะ	ยะพุทธามะโม
อะโมพุทธายะ	โมพุทธายะอะ	อะโมพุทธายะ
อะพุทธายะโม	พุโมธายะอะ	พุทธายะอะโม
อะธายะโมพุ	ธาโมพุยะจะ	ธาพุยะอะโม
อะยะโมพุทธา	ยะโมพุทธาอะ	ยะพุทธาอะโม
อุโมพุทธายะ	โมพุทธายะอุ	อุโมพุทธายะ
อุพุทธายะโม	พุโมธายะอุ	พุทธายะอุโม
อุธายะโมพุ	ธาโมพุยะอุ	ธาพุยะอุโม
อุยะโมพุทธา	ยะโมพุทธาอุ	ยะพุทธาอุโม

นะมะพะทะนะพะกะสะ	นะมะอะอุ	นะมะอะอุ
ลิตตินะอะอิอุ	นะมะอุอะ	นะอะอุมะ
จิตติสะมะนิทุ	อะอุนะมะ	นะอุอะมะ
มิตติสะมะทุนิ	อุอะมะนะ	นะอะมะอุ
มะนะพะทะพะนะกะสะ	มะนะอะอุ	มะนะอะอุ
มิตติมะสะนิทุ	มะนะอุอะ	มะอะอุนะ
จิตติมะสะทุนิ	อุอะนะมะ	มะอุอะนะ
มุติมะนะอะอุ	อุอะมะนะ	มะอะนะอุ
กะนะมะทะกะนะพะสะ	อะนะมะอุ	อะนะมะอุ
จิตตินิสะมะทุ	อะนะอุมะ	อะมะอุนะ
มิตติสิสะทุมะ	อุมะนะอะ	อะอุมะนะ
จุตติกะระมะอุ	อุมะอะนะ	อะมะนะอุ
ทะนะมะพะสะจะพะกะ	อุนะมะอะ	อุนะมะอะ
ลิตติทุสะมะนิ	อุนะอะมะ	อุมะอะนะ
มิตติทุสะนิมะ	อะมะนะอุ	อุอะมะนะ
จิตติอุนะสะอะ	อะมะอุนะ	อุมะนะอะ

ขด

อิสะระระชาตะคะ
ตินังหังชินะโลโต
ปิพูสาสังระบุโร
โสโธมาชะนะริกะ
พะพะสาเทสาสะวิ
คะคะพุทธะมะโนมะอะ
อะติวินะสุสะนุ

ขด

คะชาตะระระอิสะ
โตนะโรหังชิตินัง
โลระปุสาสังปิพุ
กะนะริมาชิโสโธ
วิสาสะสาเทพะพะ
ทูปันทำพุวะคะดะ
อะโนมัทโธมะวาวา
นุสุสะวินุอะติ

ขด

อิมะติทำสาวินะ
อินุปิมะมาทุสา
อิสะโสสะสาอะปัน
อินังพะระพุนะโน
อิโธวาสัตวิโลคะ
อิหะอะถะชาปุโต
อิกะระเทจะรีโร
อิวาหังวะระสะกะ

อะทะ

นะสาวิติทำอิมะ
สามาทุปิมะอินุ
ปันสาพะโสสะอิสะ
นาพุนุพระระอินัง
สุทโธตะคะถิอิพู
กะวิโลวาสังอิโธ
โตชาปูอะกะอิพะ
โลจะริธะเทอิกะ
กะระสะหังวะอิวา

ขด

อิอิหังวะระสะกะ
ติติสามะนะทำวิ
ปิปิมานุสามะทุ
โสโสสาสะปันสะอะ
พะพะพุนังโนระนุ
คะคัทโธทุสุถิตะ
วาวาวิทโธวะสะโร
อะอะชาพะโตชะปู
ระระจะคะโรเทวิ
กะระสะหังวะอิอิ

ขด

อิวะติหังปิระอะ
อิพุทติสาปิมาสา
อิระติจะปิชาวิ
อิวะติโตปิกะสุ
อุทุติวิปิกะโร
อิโรติติปินะอะ
อิทำติสะปิริปู
อิวะติเทปิสะสัง
อิจะติวะปิโธพุ
อิวะติวาปิคะพะ

อุนะมะอะ
อุมะอะนะ
อุอะนะมะ
อุมะนะอะ
อุนะอะมะ
อุอะมะนะ
อุอะนะมะ
อุนะมะอะ

อะทะ

วินะทำสำมะติติ
ทุสามะมานุปิปิ
อะปันสะสาสะโสโส
นุโนระพุนังพะพะ
วาสูถิโธพุคะคะ
โลวะสะวิโธวาวา
ปุโตถะชาอะอะอะ
ริโสเทจะคะระระ

อะทะ

อะปิระติหังอิวะ
สาปิมะติสาอิพุ
วิปิชาติจะอิระ
สุปิกะติโตอิวะ
โลปิกะติวิอิทุ
อะปินุตติตะอิโร
ปูปิริติสะอิทา
สังปิถะติเทอิวะ

อุมะอะนะ
อุอะมะนะ
อุมะนะอะ
อุนะอะมะ

ฟูปิโธติวะอิจะ

พะปิคะติวาอิวะ

อะวะพะจะระหังโส	นะมะอะอุ	นะมะอะอุ
สำพุจะโธมาสาวะ	นะอุอะมะ	นะอะอุมะ
วิระปันนะชาจะสา	นะอุมะอะ	นะอุมะอะ
สุวะพะจะคะโตโส	นะอะมะอุ	มะนะอะอุ
โรทุโสวะนุตกะวิจะ	มะนะอะอุ	มะอะอุนะ
อะโรโสวะนุตะจะ	มะอุอะนะ	มะอุนะอะ
บุทำระมะริสะสัง	มะนะอุอะ	
สังวะสะมะถะเทนุ		
พุจะคะโสโธวะพะ		
พะวะพะจะคะวาโส		

โสระหังพะจะอะมะ	อะนะมะอุ	อะนะมะอุ
วะมาสำจะโธสำนุ	อะนะอุมะ	อะมะอุนะ
สำชาจะปันนะวิระ	อะมะอุนะ	อะอุนะมะ
โสคะโตพะจะสุระ	อะมะนะอุ	อุนะมะอะ
จะกะวิโสวะโรทุ	อุนะมะอะ	อุมะอะนะ
จะนุตะโสวะอะโร	อุอะนะมะ	อุอะนะมะ
สังริสะระมะบุทำ	อุอะมะนะ	
พะโธวะกะโสพุจะ	อุมะนะอะ	
โสทะวาคะจะพะระ		

<u>อะละถะ</u>	<u>อะละถะ</u>	<u>ปะมะละ</u>	<u>ปะมะละ</u>
นะอะอะนะ	นะอุอุนะ	อะนะนะอะ	อะนะนะอะ
นะอุอุนะ	นะอะอะนะ	อะมะมะอะ	อะมะมะอะ
นะมะมะนะ	นะมะมะนะ	อะอุอุอะ	อะอุอุอะ
มะนะนะมะ	มะนะนะมะ	อุอะอะอุ	อุนะนะอุ
มะอะอะมะ	มะอุอุมะ	อุมะมะอุ	อุอะอะอุ
มะอุอุมะ	มะอะอะมะ	อุนะนะอุ	อุมะมะอุ
อุมะมะอุ	อะมะมะอะ	นะอุอุนะ	มะนะนะมะ
อุนะนะอุ	อะนะนะอะ	นะอะอะนะ	มะอะอะมะ
อุอะอะอุ	อะอุอุอะ	นะมะมะนะ	มะอุอุมะ
อะอุอุอะ	อุอะอะอุ	มะนะนะมะ	นะอุอุนะ
อะมะมะอะ	อุมะมะอุ	มะอุอุมะ	นะมะมะนะ
อะนะนะอะ	อุนะนะอุ	มะอะอะมะ	นะอะอะนะ

ย

จะสะอะกะกะอะสะจะ

จะอะสะกะกะสะอะจะ

จะสะนะมะมะนะสะจะ

จะนะสะมะมะนะนะจะ

จะอะนะกะกะนะอะจะ

จะนะอะกะกะอะนะจะ

ถ

ทะมะพะสะสะพะมะทะ

ทะดะมะสะสะมะพะทะ

ทะนะพะกะกะพะนะทะ

ทะพะนะกะกะนะพะทะ

ทะมะนะสะสะนะมะทะ

ทะนะมะสะสะมะนะทะ

น

อุมะอะสะสะอะมะอุ

อุอะมะสะสะมะอะอุ

อุนะกะกะกะอะนะอุ

อุมะนะสะสะนะมะอุ

อุนะมะสะสะมะนะอุ

4 ระละ

อุอะมะนะนะมะอะอุ

อุมะอะนะนะอะมะอุ

อุอะกะสะสะกะอะอุ

อุกะอะสะสะอะกะอุ

อุมะกะนะนะกะมะอุ

อุกะมะนะนะมะกะอุ

1 น.ย

อุอะมะนะอะอุ

อุมะอะอะมะอุ

อุอะนะนะอะอุ

อุนะอะอะนะอุ

อุมะนะนะมะอุ

อุนะมะมะนะอุ

2 ระหะ

อุอะมะมะอะอุ

อะมะอะอะมะอุ

อุกะอะอะกะอุ

อุมะกะกะมะอุ

อุกะมะมะกะอุ

3 จะกะ

อุอะนะนะอะอุ

อุนะอะอะนะอุ

อุมะนะนะมะอุ

อุนะมะมะนะอุ

อุมะอะอะมะอุ

อุอะมะมะอะอุ

4 ระละ

จะสะอะอะสะจะ

จะอะสะสะอะจะ

จะสะนะนะสะจะ

จะนะสะสะนะจะ

จะอะนะนะอะจะ

จะนะอะอะนะจะ

1 น.ย

อุอะมะนะอะอุ

อุมะอะอะมะอุ

อุอะนะนะอะอุ

อุนะอะอะนะอุ

อุมะนะนะมะอุ

อุนะมะมะนะอุ

2 ระหะ

อุอะนะนะอะอุ

อุนะอะอะนะอุ

อุมะนะนะมะอุ

อุนะมะมะนะอุ

อุมะอะอะมะอุ

อุอะมะมะอะอุ

3 นะคะ

อุมะอะอะมะอุ

อุอะมะมะอะอุ

อุนะอะอะนะอุ

อุอะนะนะอะอุ

อุมะนะนะมะอุ

อุนะมะมะนะอุ

4 ระละ

จะสะอะอะสะจะ

จะอะสะสะอะจะ

จะสะนะนะสะจะ

จะนะสะสะนะจะ

จะอะนะนะอะจะ

จะนะอะอะนะจะ

ระพะ

จะสะกะกะสะจะ

จะกะสะสะพะจะ

จะสะพะพะสะจะ

จะพะกะกะพะจะ

จะกะสะสะกะจะ

ระพะ

พะนะมะมะนะพะ

พะทะนะนะทะพะ

พะนะทะทะนะพะ

พะทะนะนะทะพะ

พะมะนะนะมะพะ

ระพะ

ทะนะมะมะนะทะ
ทะพะนะนะพะทะ
ทะนะพะพะนะทะ
ทะพะมะมะพะทะ
ทะมะนะนะมะทะ

อะนะอะอะนะอุ
อุอะนะนะอะอุ
อุสะนะนะสะอุ
อุนะสะสะนะอุ
อุอะนะนะอะอุ
อุนะอะอะนะอุ

ระพะ

นะมะอุอุมะนะ
มะอะนะนะอะมะ
อุอะนะนะอะอุ
มะอะนะนะอะมะ
นะมะอุอุมะนะ

ระพะ

อะนะมะมะนะอะ
อะอุนะนะอุอะ
อะนะอุอุนะอะ
อะอุมะมะอุอะ
อะมะนะนะมะอะ

1 นะยะ

จะสะอะกะ
จะอะสะกะ
จะสะนะมะ
จะนะสะมะ

2 ระพะ

ทะมะพะสะ
ทะพะมะสะ
ทะนะพะกะ
ทะพะนะกะ

3 นะกะ

อุมะอะสะ
อุอะมะสะ
อุนะอะกะ
อุอะนะกะ

4 ระละ

อุอะมะนะ
อุมะอะนะ
อุอะกะสะ
อุกะอะสะ
อุมะกะนะ

จะอะนะกะ	ทะมะนะสะ	อุมะนะสะ	อุกะมะนะ
จะนะอะกะ	ทะนะมะสะ	อุนะมะสะ	จะสะอะ
อุอะมะ	อุอะมะ	อะอะนะ	จะอะสะ
อุมะอะ	อุมะอะ	อุนะอะ	จะสะนะ
อุอะนะ	อุอะกะ	อุมะนะ	จะนะสะ
อุนะอะ	อุกะอะ	อุนะมะ	จะอะนะ
อุมะนะ	อุมะกะ	อุมะอะ	จะนะอะ
อุนะมะ	อุกะมะ	อุอะมะ	

ระพะ

อิติปิสัตถเทวะ

อิวะติเทปิทะวะสัง

สังปิถะติเทอิวะ

สังสะถะนุเทมะวะ

สังวะสะมะถะวะเทนุ

นุถะเทสะมะสังวะ

ชะหัง

1

อิอะชาโตปูชะพะ
อิพะอะถะชาปูโต
โตชาปูอะถะอิพะ
วาวิอะโลสัตโธวา
วะวาวิทโธคะสังโร
โลคะสังวิทโธวาวา

2

อิพะพุโนนุระนัง
อินังพะระพุนะโน
โนพุนุพะระอินัง
โสสัมปันอะสะสะโส
โสสัมปันอะสะสะโส
โสโสสำสะปันสะอะ
อะปันสะสำสะโสโส

3

สะพะจะจะกะสะ
กะพะสะสะพะกะ
จะพะสะสะพะจะ
กะพะสะสะพะกะ
สะกะจะจะกะสะ

4

มะนะทะทะนะมะ
นะพะมะมะพะนะ
ทะพะมะมะพะทะ
นะทะมะมะพะนะ
มะนะทะทะนะมะ

5

มะนะอุอุนะมะ
นะอะมะนะอะนะ
อุอะมะมะอะอุ
นะอะมะมะอะนะ
มะนะอุอุนะมะ

6

อะวะวาอะวะวาอะ
วะทะสะผะสะผะวะ
วะอะมะอะมะอะวะ
ทะวะวะวะทะวะวะวะหะ

7

อุนะมะมะนะอุ
อุอะนะนะอะอุ
อุนะอะอะนะอุ
อุอะมะมะอะอุ
อุมะนะนะมะอุ

8

อิปิมาสาทุมะนุ
อินุปิมะทาทุสา
สามาทุปิมะอินุ
ติสานะวิธัมมะติ
ติติสัมมะนะทำวิ
วินะทำสัมมาติติ

ลักษณะแก้ว

แก้ววิเชียร	อะ	อะนะมะอุ	นะมะอะอุ	อะนะมะอุ
แก้วมณีโชติ	นะ	อะนะมะอุ	มะนะอะอุ	นะมะอะอุ
แก้วไพฑูรย์	มะ			อะนะมะอุ
แก้วสีธรรมราช	อุ	อะนะมะอุ	อะนะมะอุ	มะนะอะอุ
		นะมะอะอุ	มะนะอะอุ	
		พะสะกะจะ	พะสะกะจะ	

สะกะพะจะ	กะสะพะจะ
พะนะมะทะ	พะนะมะทะ
นะมะพะทะ	มะนะพะทะ

กันธนู, หน้าไม้, ปืน ไฟสมัง แล

พระคาถาร้อยแปด

นะชาธิติ
ปะอิมะจะ
นิสะมะทุ
อะนุตตะโร
อะติยาโน
นาสังสิโม
โสโวยะ
รูมะปะโม

หัวใจร้อยแปด

พะเมถะ
สะหะสะนะ
ทุสะนิมะ
สะระมะตะ
ปะสิจะมิ
มะอะอุ
พูมะหิตะกะระสุ
สิริมะโต

จะโสปะโม
สะโตกุสสี
นะกังปิกะโต
อะกะปะติ
สะมุสุติโม
สะนะสุกะ
สะโรคะพุตะ
มะโนสะวิ
กุละโตละ
สุระวะโร
สะตะนะอา
โตระนะจะ
ทะโรนะจะ
นังกังนะกะ
นะโมพุทธายะ
นะมะอะอุ
สุทุสะนะ
อิสะวาสุ
จิปิเสคี
อะอิอุเอ
อิกะวิติ
ปินิสะมิ
อิทะกะมะ

สิวาพุทธะ
สุขิสะปิ
นะหิโสตัง
พุนะมาอุกะสะนะทุ
ทุสะนะโม
กะปะจะสะ
สิวังพุทธัง
นะกะระนะ
สะทุมะโต
สะทะวิปิปะสะอุ
กะระกันถามหงกันสะยะ
ยะเวสะเจเอหิ
ปะนะปะชา
นะระตะระ
สังวิทาปุกะยะปะ
ทิมะสังอังขุ
อะปามะจุปะ
วิสะสาติ
อุพะสะติ
อะระหัง
มิคิยะโน
พุทธิจะติ
เสพุสสะเวตังวะเส

สะหะคะติ	ทุสะมะนิ
สะสิมะละ	พุทธะสังมิ
สุสิถะกะ	อิกะอิติ
นะมะกะวะตะตะ	จิปิเสคิ
กะละมะวะ	จิเจรุนิ
จะพะกะสะ	สะตะอุเอ
นะมะพะทะ	ปะหาชาติ
จะพะมะนะ	ยานิระตะนะ
ยะกะละถิ	นะมะจะ
ระสิเนกา	นะสะมิเห
ระเทสะนะ	กะพุมิ
มะกะวาปา	นะระการัง
กังอังนังอัง	จิตตังภิกขะรินีเม
จุสุกะโน	นาการะถิ
ทะกะปะสุ	กะละสะติ
โมถะกะสะ	อะหังนาพา
รุโนจะปุ	อะติตาโก
จิระนะโน	ถะกะจะโน
สะอะปะละ	สะยะอะปะ
เหปิสะนะ	นะระสะติ
สุขิโต	พะยะนะยะ
สะวิปิโส	นะชาธิติ
สะกุระโน	พุโมยะโรนะโร
ปะจะนะปะ	นะมะอิทัง

นะทิสุจิ	พะคะวา
โสนะสิโล	ปะพะกะจะ
ปิจะนะมา	ละกะชะ
คะระทะมะ	นะปะกะตะ
นะชะสะติ	สะละตะนะ
สะปะตะโม	อะวะสะทะ
นะทะสะตัง	ปะสะนิวา
สังวิทาปุ	ปะสิมิวา
กะยะมะกะ	พะระยะยะ
นะมะนะอะ	ปะระอุอะ
นังอะกะอัง	จิตตังปุริโส
สิสังวิสุ	นุภาวะโต
สะทิวิปิปะ	สุนะโมโร
สะอะกุอะ	กุสิวิสา
ตะพะอะมา	กันหานะเน
ปะสีนะปะ	อะระวิ
วิกะสะอะ	โรระโทรัง
โมอุสะสา	สะจะนะกะโต
สสะมุวะ	วาระพะโต
สะอะยะอะปะ	ยะตะมะอุ
อะปะมะจุ	ยุวาพะวา
ปะสังทิสะ	กะระจะนะ
อาตะพามา	ยะนะตะพา
นะอุกะสะ	พะหาวาสะ

นะทุปะสัง	นะปุปะสิวัง
สาปุเยโม	คิกุพุ
เคกะสุเน	อะนิสะเปยะ
มะพุจะนา	อังสา
วิเววิพุ	อะนัตตาโว
สะวะเสตัง	หันตะตา
อะเสนะอะ	โรกะวิทุ
กะวิเวอะ	คักคะมะนะ
นิจถาพุตัง	กะคะชะพะ
ทิตถามันตา	สุถะโย
มะหาสัตตัง	เตาชาสติ
ตะถามะทุ	ละมะอะอุ
อิสะปะมิ	พะตะพังเค
พุทะสังติ	วายะระหะ
กะพะปะตะ	ปะถะวิยัง
นะอะระหัง	สะนะสะยะ
กะมะกะระ	นะหะนะเว
อะจะนะจะ	อินะวัง
ทุติตะสะ	ปะสิสะมิ
อุสะหะติ	
อุปะถะทะ	
ยะมะอะสะ	
กะยะนะมะ	

**** **** ****

คำบอกการใช้ธาตุ

พระฤาษีสิงห์ จึงสรรเสริญธาตุทั้ง 4 ว่าเป็นใหญ่ในโลกว่าเป็นจริง จึ่งมีคำอุปเทศน์กล่าวไว้ว่า ก่อนทำความเพียรในเบื้องต้น ให้ระลึกถึงคุณพระแก้วทั้ง 3 ประการเสียก่อน จึงทำการภาวนาในใจของตน จะประสิทธิ์ประสาทตามแต่จะเลือกใช้ มีคุณอนิสงส์หาประมาณขอบเขตมิได้ ให้วิเคราะห์เอาเองตามแต่จะเลือกใช้ จะมีคุณแก่ท่านหาที่สุดมิได้

นะ คือ ธาตุน้ำ มะ คือธาตุไฟ อะ คือธาตุลม อุ คือธาตุดิน

ถ้าจะล่องหนหายตัวได้ ให้ภาวนาวาโยธาตุ 7 ที คนอื่นจะมองไม่เห็นเราแล

ถ้าจะให้เป็นเงาะ ให้เอาปฐวิงธาตุภาวนา 7 ที ก็จะเป็นไปตามจุดประสงค์

ถ้าจะให้ตีนมืออ่อนเป็นมหาระรวย ให้ภาวนาปฐวิงธาตุ 3 - 7 ที

ถ้าจะข้ามน้ำให้เอาใบมะขามมาเสกใส่ด้วยปฐมวิงธาตุ 13 - 17 ที แล้วให้ปลุกด้วยเตโชธาตุให้ได้ 117 ที ผลจะออกมาตามประสงค์ จึ่งใช้ไปเทอญ

ถ้าจะให้ศัตรูเกรงขาม ให้ภาวนาเตโชธาตุ 18 ที พวกศัตรูจะหายพยาบาทเรา และถ้าจะให้เป็นที่รักของคนและเทวดา ให้ภาวนาด้วยอาโปธาตุในตอนเที่ยงคืนให้ได้ 108 จบ คนและเทวดาจะจงรักภักดีต่อเรา และหรือถ้าจะให้เป็นคนหนุ่มในสายตาของคน ให้บริกรรมภาวนาด้วยปฐวิงธาตุ 3 - 7 ที จะเป็นคนหนุ่มได้แล

ถ้าอยากให้เป็นจระเข้ ให้เอาดอกไม้มาเสกใส่ด้วยอะโปธาตุ 17 ที ทิ้งลงน้ำเป็นจระเข้ได้ผลแล

ถ้าจะให้เป็นแม่ต่อแม่แตน ให้เอาใบมะขามมาเสกใส่ด้วยปฐวิงธาตุ 17 ที

ถ้าจะเสกใส่น้ำล้างหน้าให้เอาอะโปธาตุภาวนา 3 ที เสกใส่น้ำล้างหน้าจะหายเคราะห์เสนียดจัญไร ได้แล

ถ้าจะกันศัตรูผู้ร้ายไม่ให้ปองร้ายทำลายตนได้นั้น หรือจะเป็นที่รักแก่คนทั้งปวงนั้น ให้ภาวนาอะโปธาตุ 108 จบ

ถ้าจะจับกั่วซีน ให้เอาลูกพุทราเล็กมาเสกใส่ด้วยอะโปธาตุ 17 ที แล้วทาตีนทามือ จับกั่วและซีนไม่ร้อนเลย

ถ้าสะเดาะกุญแจ ขื่อคาและโซ่ตวน ให้เอาอะโปธาตุเล็ก 4 ที เป่าลงหลุดแล

ถ้าจะป้องกันศัตรูในน้ำให้ภาวนาอะโปธาตุ 12 ที สัตว์ในน้ำกลัวแล

ถ้าจะให้ฝนตกลงมาให้ภาวนาอะโปธาตุตอนเที่ยงคืน ให้ภาวนา 108 จบ ฟ้าฝนจะตกลงมาแล

ถ้าจะไม่ให้แดดออกมาถูกตัวเราให้เสกใส่ฝ่ามือ 11 ที แดดจะไม่ถูกตัวเราแล

ถ้าจะกันลมกับฝนไม่ให้ตกลงมา ให้ภาวนาด้วยอะโปธาตุ 16 ที ฝนไม่ตกลงมาแล ถ้าจะข้ามด่านกันดาร ไม่ให้มีอันตรายแก่เราศัตรูทำร้ายมิได้ให้ภาวะนาอะโปธาตุด้วยอะโปธาตุ 3-7 ที จึงข้ามด่านไม่มีอันตรายเลย

ถ้ากันไฟไม่ให้ไหม้บ้านเรือน ให้เสกน้ำด้วยาอะโปธาตุ 7 ที เอาน้ำที่เสสกใส่รดหลังคาเรือนจะป้องกันได้แล

ถ้าจะไปสถานที่ใดก็ดี ให้ภาวนาด้วยอะโปธาตุ 14 ทีจึงจะไปสบายและฟ้าฝนพัดตกลงมาก็ไม่เปียกเรา

ถ้าจะให้เป็นเงินชั่วคราว ให้เอาใบพลูมาขยี้แล้วให้เสกด้วยปฐวิงธาตุ

11 ที เป็นเงินได้แล

ถ้าจะให้มีอานุภาพแก่เรา ให้เอาเขี้ยวเสือมาฝนใส่น้ำมันหอมแล้วเสกด้วยเตโชธาตุ 11 ที คนทั้งหลายกลัวเราแล

จะใช้ให้เป็นพระนารายณ์ให้แปลงรูปพระ ให้เอาสมุดกระแจและโกฎิหัวชรเขียนพระคาถาลงใส่หน้า - หลัง แล้วให้เอายาทั้งหลายมาบดให้ละเอียดแล้วปั้นเป็นแท่งตากแดดให้แห้งแล้วจึงเอาถ่านไฟเผาผีตายในวัน 1 ค่ำและ 7 ค่ำมาแกะเป็นรูปพระขะว่ำแล้วเอาหันหน้าเข้าหากัน แล้วให้เอาหัวชันลงใต้ดิน ปิดองค์ที่ 4 ให้ดีแล้วจึงเสกพระคาถา 8 บท ให้ได้ 108 บท เมื่อจะทำนั้นให้ดูฤกษ์ยามให้ดี ใบสี ชุดหนึ่ง 4 ใบ ข้าวตอกดอกไม้ ดอกไม้ขาว เครื่องบริขารบวชพระ และเครื่องหอมจึงทำนมัสการ อธิษฐานทำอุโบสถ ให้เสก 108 จบ แล้วให้บริกรรมภาวนาไป คนไม่เห็นเราเลย

นะ คือ ธาตุน้ำ คือแก้วมณีโชต มะ คือ ธาตุไฟ คือแก้วไพฑูรย์หรือแก้ววิเชียร อุ คือ ธาตุดิน คือแก้วธรรมราช นะ คือ ขันธ์ทั้ง 5 ที่มีอยู่ในตัวเรา มะ คือศิลป์ชายชาญที่มีอยู่ในตัวเรา นะ คือ แก้วมณีโชต อยู่ในตัวเรา อะ คือแก้ววิเชียรอยู่หลัง มะ คือ แก้วไพฑูรย์อยู่หัวใจ อุ คือ แก้วธรรมราชอยู่ที่ปาก ถ้าเขาไล่จับ ให้แก้ววิเชียรกับแก้วไพฑูรย์ภาวนาอยู่ในใจเขา จะจับเราไม่ได้เลย

ถ้าเข้าหาผู้ใหญ่ให้เอาแก้วไพฑูรย์รักษาภายใน ให้เอาแก้วสีธรรมราชรักษาภายนอก ขณะนั่งอยู่ให้เอาแก้ววิเชียรภานาเป่าตัวเราอยู่ประจำ เป็นถ้อยเป็นความ ต้องโทษอยู่ก็หาย

จะกันธนูหน้าไม้ , ปืน , ไฟให้เอาแก้ววิเชียรกับแก้วมณีโชตเสก 3 ที จะป้องฎันได้แล

ถ้าจะป้องกันทำร้าย หรือปองร้ายเรา ให้เอาแก้ววิเชียรกับแก้ว

ไพฑูรย์ภาวนา ใครจะมาทำร้ายเราไม่ได้เลย

จะทำบังตัว ให้เอาไม้ฟ้าผ่าระงับมาทำเป็นรูปพระขะว้ำ แล้วให้เอาแก้วมณีโชตลงตาซ้าย ให้แก้ววิเชียรลงตาขวา ให้แก้วไพฑูรย์ลงหน้าอก ให้แก้วสีธรรมราชหน้าผาก ให้แต่งขัน 5 ขัน 8 เทียนเล่มบาท 1 คู่ ชวยใบสีชุดหนึ่ง ขันหมากเบ็ง 1 คู่ ให้สูตรพระคาถา 8 บท ให้ได้ 108 จบ จึงตั้งหน้าตรงขัน 5 สูตรให้ได้ 108 จบ จึงใช้ได้เลย ให้ภาวนาบริกรรมไปตามสภาวะคนจะไม่เห็นเราเลย คือเมื่อจะลงน้ำให้ภาวนาออกจากนะ จะกันศัตรูให้ภาวนาออกจาก อะ จะกันลมให้ภาวนาอุ จะกันไฟให้ภาวนาออกจาก มะ จะต่อกระดูกให้ภาวนาออกจาก อุ

ทั้งนี้ขอให้ใช้ปัญญาวิเคราะห์เอาเอง จะได้ตามจุดประสงค์ จงใจนักตามแต่จะเลือกใช้ มีคำวิสัทสนาไว้ว่าธาตุทั้ง 4 เป็นใหญ่ในโลกกว่าสัตว์ทั้งหลายทั้งมวล สิ่งอยู่ในโลกนี้อาศัยธาตุทั้ง 4 จึงคงถาวรอยู่ได้ เว้นไว้แต่สิ้นผลของกรรม ให้เลือกใช้วิเคราะห์เอาเอง จะได้ตามความมุ่งมาตรปรารถนาของตนทุกประการ สิ่งไม่เหลือวิสัยของตนจะได้ตามความประสงค์ของตนกับสิ่งปรารถนาทุกประการแล

แต่นี้จะสำแดงนิพพิทาญาณสืบต่อไป

"อวํ สพฺพสงฺขาเร อาทีนวโต ปสฺสนฺโต" เมื่อพระโยคาพจรเจ้าพิจารณาเห็นเป็นสังขารธรรมทั้งปวงว่าประกอบด้วยโทษ โดยนัยดังพรรณนามาฉะนี้ จิตนั้นก็จะมีความกระสันเหนื่อยหน่ายจากภพ เหนื่อยหน่ายจากกำเนิดแล คติ เหนื่อยหน่ายจากวิญญาณฐิติแล สัตตาวาส บ่มิได้รักใคร่อาลัยอาวรณ์ อยู่ในโลกสันนิวาส เปรียบดังพระยาสุวรรณราชหงส์ อันมิได้ยินดีที่จะลงในหลุมอันโสโครกแทบประตูบ้านจัณฑาล พระยาสุวรรณราชหงส์นั้นย่อมยินดีที่จะลงในเชิงเขาจิตรกูฏ แลมหาสระทั้ง 8 อันนี้แล มีฉันใด พระราชหงส์ คือ พระโยคาพจรเจ้านั้น เมื่อพิจารณาเห็นโทษแห่งสังขารธรรมทั้งปวงโดยนัยที่สำแดงมาแล้วแต่หนหลังนั้น ก็บังเกิดความกระสันเหนื่อยหน่าย บ่มิได้ยินดีในสังขารธรรม ยินดีอยู่แต่ในกิริยาที่จะจำเริญอนุปัสสนาทั้ง 7 คือ อนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา นิโรธานุปัสสนา โดยนัยที่สำแดงมาแล้วแต่หลัง **"เอวํ ตถา"** มีอุปมาดังพระยาสุวรรณราชหงส์ อันมิได้ยินดีลงในหลุมแทบประตูบ้านจัณฑาล ยินแต่จะในเชิงเขาจิตรกูฏ แลมหาสระทั้ง 7 นั้น

ถ้ามิฉะนั้นเปรียบประดุจราชสีห์ อันมิได้ยินดีอยู่ในกรงทองราชสีห์อันมินั้นย่อมยินดีอยู่ในป่าพระหิมวันต์ อันกว้างขวางได้ 3 พันโยชน์ แลมีฉันใด ราชสีห์คือพระโยคาพจรนั้น ก็บ่มิได้ยินดีในสุขคติภพทั้ง 3 คือ กามสุคติภพ แลรูปภพ แลอรูปภพ ยินดีอยู่แต่ในอนุปัสสนาทั้ง 3 คือ อนิจจา นุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา มีอุปไมยดังนั้น

มิฉะนั้นเปรียบประดุจพระยาคชสารตัวประเสริฐ เชื้อชาติฉัททันต์ มีพรรณเผือกผู้ผ่อง มีหางแลวง แลนิมิตประถึงพื้น มีอิทธิฤทธิ์ดำเนินได้ใน

เวหา อันมิได้ยินดีที่จะอยู่ท่ามกลางพระนคร พระยาฉัททันต์นั้นย่อม ยินดีที่จะอยู่ในฉันทันต์สระในป่าพระหิมวันต์แลมีฉันใด พระยาคชสารคือพระโยคาพจรนี้ มิได้ยินดีในสังขารธรรมทั้งปวง ยินดีในพระอมตะมหานิพพานอันเป็นที่ระงับสังขาร มีจิตน้อมไปสู่พระนิพพานโอนไปสู่พระนิพพานเงื้อมไปสู่พระนิพพาน มีอุปไมยดังนั้น

นักปราชญ์พึงสันนิษฐานว่า นิพพิทาญาณกับภยตูปัฏฐานญาณแลอาทีนวญาณทั้ง 3 ประการ นี้ต่างกันแต่ชื่อเรียก ต่างแต่พยัญชนะอรรถอันเดียวกัน อรรถจะได้ต่างกันหาบ่มิได้ เหตุดังนี้ พระโบราณาจารย์จึงกล่าวสระบาลี สำแดงข้อความอันนี้ว่า **"ภยตูปฏฺฐานํ เอกเมว ตินินามานิ ลภติ"** ว่าภยตุปัฏฐานญาณอันเดียวนี้แล ได้ชื่อว่า 3 ชื่อ เมื่อพิจารณาสังขารโดยภัยก็ได้ชื่อว่า **ภยตูปัฏฐานญาณ** เมื่อพิจารณาสังขารโดยโทษ ก็ได้ชื่อว่า อาทีนวนญาณ เมื่อเห็นภัยเห็นโทษแห่งสังขารแล้วแลเหนื่อยหน่าย ก็ได้ชื่อว่านิพพิทาญาณ

"นิพฺพิทานุปสฺสนาญาณํ นิฏฺฐิตํ" สำแดงนิพพิทาญาณจบแต่เท่านี้

แต่นี้จะสำแดงมุญจิตุกามยตาญาณต่อไป

"อิมินา นิพฺพิทาญาเณน อิมสฺส กุลปุตฺตสฺส นิพฺพินทนฺตสฺส อุกฺกณฺฐนฺตสฺส"

เมื่อพระโยคาพจรกุลบุตรผู้จำเริญนิพพิทาญาณนี้ มีความกระสันเหนื่อยหน่ายจากสังขารธรรม บ่มิได้ยินดีปรีดาในสังขารธรรมแล้วนั้นกาลใด จิตแห่งพระโยคาพจรนั้นก็มิได้เกี่ยวมิได้ข้อง บ่มิได้ติดได้พันอยู่ในสังขารธรรมอันใดอันหนึ่งเลย จิตนั้นปรารถนาแต่ที่จะไปให้พ้นจากสังขารธรรม เปรียบประดุจปลาอันติดอยู่ในแห แลปรารถนาจะใคร่พ้นจากแห

มิฉะนั้นเปรียบประดุจดังกบอันอยู่ในปากงู แลปรารถนาจะใคร่พ้น

จากปากงู

มิฉะนั้น เปรียบประดุจไก่ป่าอันบุคคลผู้ขังไว้ในกรง แลปรารถนาจะไปให้พ้นจากกรง

มิฉะนั้นเปรียบประดุจเนื้ออันติดบ่วงมั่น แลดิ้นรนปรารถนาจะไปให้พ้นจากบ่วง

มิฉะนั้นเปรียบประดุจงู อันอยู่ในเงื้อมมือแห่งหมองู แลปรารถนาจะหนีไปให้พ้นจากเงื้อมมือแห่งหมองู

มิฉะนั้นเปรียบประดุจช้างสาร อันจมอยู่ในเปือกตม แลปรารถนาจะรื้อตนให้พ้นจากเปือกตม

มิฉะนั้นเปรียบประดุจพระยานาค อันอยู่ในปากแห่งพระยาครุฑ แลปรารถนาแต่จะไปให้พ้นจากปากครุฑ

มิฉะนั้นเปรียบประดุจพระจันทร์ อันอยู่ในปากแห่งราหู แลปรารถนาจะออกไปให้พ้นจากปากราหู

มิฉะนั้นเปรียบประดุจบุรุษ อันศัตรูแวดล้อมอยู่โดยรอบ แลปรารถนาจะไปให้พ้นจากปากศัตรู

ปลาอันข้องอยู่ในแหเป็นอาทินั้น ดิ้นรนขวานขวายที่จะไปให้พ้นและมีฉันใด

พระโยคาพจรกุลบุตร ผู้ได้สำเร็จมุญจิตุกามยตาญาณ ก็มีความปรารถนาแต่จะไปให้พ้นจากสังขารธรรม มีอุปไมยดังนั้น

"มุญจิตุกามตาญาณํนิฏฺฐิตํ" สำแดงมุญจิตุกามยตาญาณจบแต่เพียงเท่านี้

แต่นี้จะสำแดงปฏิสังขารญาณสืบไป "โส เอวํ สพฺพภวโย นิคติฐิติวา สตเตหิ สเภทเกหิ สงฺขาเรหิ มุญฺจิตุกาโม"

เมื่อพระโยคาจร กุลบุตร ปรารถนาจะไปให้พ้นจากสังขารธรรม อันประกอบด้วย ประเภทอันต่างด้วยสามารถท่องเที่ยวไปในพิภพทั้งปวง แล กำเนิด 4 แลคติ 5 วิญญาณฐิติ 7 สัตตาวาส 9 ประการฉะนี้แล้ว

"ติลกฺขณํ อาโรเปตฺวา" พระโยคาพจรเจ้านั้นพึงยกปัญญาขึ้นสู่พระไตรลักษณ์ พิจารณาสังขารธรรมทั้งหลาย ด้วยปฏิสังขานุปัสสนาญาณกำหนด กฎหมายโดยอาการเป็นอันมาก ในพิธีพิจารณา อนิจจลักษณะนั้น พิจารณา โดยอาการเป็นอาทิ คือ "อานิจฺจนฺติกโต" พิจารณาโดยอาการอันบ่มิได้เที่ยงนั้นประการ 1

"ตาวกาลิกโต" พิจารณาโดยอาการเหมือนด้วย ของยืมเขามาประการ 1

"อุปปาทฺวยปริจฺฉินฺนโต" พิจารณาโดยกำหนด ซึ่งกิริยาอันบังเกิดแล้วแลฉิบหายประการ 1

"ปโลกโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนั้น มีสภาวะขาดเด็ดกระเด็นออกด้วยอำนาจพยาธิทุกข์แลมรณาประการ 1

"จลโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนั้น ไหวอยู่ด้วยพยาธิแลชราแลมรณะธรรมนั้นประการ 1

"ปภงฺโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนั้น บางคาบมีสภาวะทำลายเอง บางคาบทำลายด้วยความเพียรแห่งผู้อื่นอีกประการ 1

"อธุวโต" พิจารณาให้เห็นสังขารธรรม บ่มิได้ตั้งอยู่เป็นนิตย์ ย่อมทอดทิ้งกลิ้งอยู่ในสถานประเทศต่างๆ ไม่มีกำหนดประการ 1

"วิปริณามธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมีสภาวะวิปริตแปรปรวนประการ 1

"อสารกโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมหาแก่นสารบ่มิได้

"วิถวโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรม มีแต่ความฉิบหายอยู่เบื้องหน้า บ่มิได้พ้นจากความฉิบหายประการ 1

"สงฺขตโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมแล้วด้วยกุศลากุศลประชุมแต่ง ประการ 1

"มรรธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรม มีแต่ความตายเป็นที่สุด ประการ 1

ให้พระโยคาพจรเจ้ายกปัญญาขึ้นสู่อนิจจลักษณะ พิจารณาด้วยอาการเป็นต้น ดังนี้

ในพิธีพิจารณาทุกขลักษณะนั้น ให้พระโยคาพจรเจ้าพิจารณาด้วยอาการเป็นอาทิ คือ

"อภิณฺหปฏิปิฬนโต" พิจารณาโดยอาการอันทุกข์เบียดเบียนสังขารธรรมอยู่เนื่องๆ บ่มิรู้แล้วประการ 1

"ทุกฺขมโต" พิจารณาให้เห็นว่ากองทุกข์ทั้งปวงมีชาติทุกข์ เป็นต้นซึ่งครอบงำย่ำยีสังขารธรรมนั้น ยากที่จะอดกลั้นทนทานได้ ประการ 1

"รุวตฺถุโต" พิจารณาให้เห็นสังขารธรรม เป็นวัตถุอันชั่ว เป็นของชั่วยิ่งกว่าของทั้งปวง ประการ 1

"โรคโต" พิจารณาให้เห็นสังขารธรรม เป็นโรคอยู่เป็นนิตย์ เป็นไข้อยู่เป็นนิตย์ ประการ 1

"คณฺฑโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมเป็นที่ไหลออกแห่งกิเลสแลอสุจิโสโครกต่างๆเหมือนดังฝีปางเน่าที่แตกเป็น บุพโพโลหิต หวะเปื่อยออกไปนั้นประการ 1

"สลฺลโต" พิจารณาให้เห็นสังขารธรรม เหมือนด้วยลูกปืนอันยกเสียดเสียบแทง ยากนักที่จะถอนได้ ประการ 1

“อฆโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนั้น ประกอบด้วยสิ่งอันลามกมากกว่าพ้นวิสัยเป็นที่ติฉินนินทาแห่งอริยเจ้าเกลียดอาย เบื่อหน่าย ประการ 1

“อาพาธโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรม ประการด้วยอาพาธเป็นนิตย์นิรันดร์ สิ่งใดที่ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ปรารถนานั้น สังขารธรรมชักนำเอาสิ่งนั้นบังเกิดขึ้นจนได้ พิจารณาดังนี้ประการ 1

“อีติโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนั้นเป็นตัวจัญไร นำมาซึ่งความร้าย ความฉิบหาย เป็นอันมาก ประการ 1

“อุปทฺทวโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมเป็นตัวอุบาทว์ สิ่งที่ชั่วไม่เคยพบ สังขารธรรมขึนเอามาสะสมลงประการ 1

“ภยโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมเป็นบ่อเกิดแห่งภัยทั้งปวง ประการ 1

“อุปสคฺคโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้ คือ ตัวอันตรายติดตามย่ำยีบีฑาประการ 1

“อตาณโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมทั้งปวงนี้ บ่มิอาจคุ้มครองรักษาสัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งได้ ประการ 1

“อเลณโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมปราศจากที่เร้นซ่อนถึงคราวจะป่วยไข้ ถึงคราวจะแก่ตาย จะหาที่เร้นซ่อนให้พ้นป่วยพ้นไข้ให้พ้นตายนั้นหาไม่ได้เลยเป็นอันขาด พิจารณาดังนี้ ประการ 1

“อสรณโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรม บ่มิอาจเป็นที่พึ่งคุ้มครองป้องกันชาติ แลชรา พยาธิ แลมรณะได้นั้น ประการ 1

“อาทีนวโต” พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมให้มากไปด้วยโทษ ประการ 1

"อฆมูลโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมเป็นเค้าเป็นมูลแห่งทุกข์ ประการ 1

"วธกโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมีปกติเบียดเบียนบีฑา เหมือนดังนายเพชฌฆาต ประการ 1

"สาสวโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมประกอบด้วยอาสวะกิเลส ประการ 1

"มารามิสฺสโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมเป็นเหยื่อแห่งมาร ประการ 1

"ชาติธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมอากูลมูลมองไปด้วย ชาติทุกข์ ประการ 1

"ชราธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมอาเกียรณ์ไปด้วยชรา ทุกข์ติดตาม รัดรึงประการ 1

"พยาธิธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมากไปด้วยพยาธิ ทุกข์ครอบงำ ย่ำยี ประการ 1

"มรณธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมีความมรณะอันแตก ทำลายเป็นที่สุด ประการ 1

"โสกธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมประกอบด้วยโศกทุกข์ คือ มากไปด้วยความเดือดร้อน ระส่ำระสาย ประการ 1

"ปริเทวธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมากไปด้วย ปริเทวทุกข์ คือร้องไห้ร่ำไร น้ำตาไหลนั้น ประการ 1

"อุปายาสธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมากไปด้วย อุปายาสทุกข์ คือสะอื้นอาลัย ประการ 1

"สงฺกิลสิกธมฺมโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมากไปด้วยเศร้า

ด้วยหมอง ภายในและภายนอก ประการ 1

ให้พระโยคาพจรเจ้า ยกปัญญาขึ้นสู่ทุกขลักษณะ พิจารณาด้วยอาการเป็นต้น ดังนี้

นัยหนึ่งให้พระโยคาพจรพิจารณาโดยอสุภลักษณะ อันบังเกิดเป็นบริวารแห่งทุกข์ลักษณะนั้นด้วยอาการเป็นอาทิ

"อชญฺญโต" คือพิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้จักได้เป็นที่ชอบเนื้อเจริญใจ แห่งนักปราชญ์ ผู้เห็นโทษด้วยปัญญาจักษุนั้นหาบ่มิได้ ประการ 1

"ทุคฺคนฺธโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้เป็นของพึงเกลียดอยู่เองเป็นปกติธรรมดา ประการ 1

"ปฏิกูลโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมโสโครกอยู่เอง แล้วมิหนำซ้ำเอาสิ่งของอื่นๆ โสโครกไปด้วยประการ 1

"อมณฺฑรหตโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้ ถ้าไม่ประดับแล้วก็ปราศจากงาม มีงามอันขจัดจาก เพราะเหตุที่ไม่ประดับเมื่อไม่ตกแต่งขัดเกลาไปประดับเครื่องประดับแล้ว อย่ะ7 อย่าว่างามแก่ปัญญาจักษุ แห่งนักปราชญ์เลย แต่จะงามแก่ตาอันธพาล ปุถุชนก็หางามไม่พิจารณาให้เห็นดังนี้ประการ 1

"วิรูปโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้ไม่ดีเลย แต่สักสิ่งสักอันพิจารณาให้เห็นแก่ล้วนไม่ดีอย่างนี้ ประการ 1

"วิกุจฺฉโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้พึงเกลียดตลอดภายในภายนอก พึงเกลียดทั้งพื้นต่ำและพื้นบน พึงเกลียดแก่ตน พึงเกลียดแก่บุคคลผู้อื่น พิจารณาอย่างนี้ ประการ 1

ให้พระโยคาพจร ยกปัญญาขึ้นพิจารณาอสุภลักษณะ อันเป็นบริวารแห่งทุกขลักษณะ ด้วยประการฉะนี้

ในพิธีพิจารณาอนัตตลักษณะนั้น ให้พระโยคาพจรเจ้าพิจารณาด้วยอาการเป็นอาทิ คือ

"ปรโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมมีสภาวะแปรปรวนเป็นอื่นๆ ไม่ยั่งยืน ไม่มั่นคง ประการ 1

"รตฺตโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมเป็นริตตธรรม เพราะเหตุเปล่าจากสภาวะเที่ยงแท้และงาม เปล่าจากสภาวะเป็นสุข และเป็นอาตมาบ่มิได้เหมือนดังใจที่จำกำหนดกฎหมาย ประการ 1

"ตุจฺฉโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารนั้นควรจะร้องเรียกชื่อว่าตุจฉธรรม เพราะเหตุว่าสังขารธรรมนี้ ที่จะงามจะดี เป็นสุขอยู่นั้น น้อยนักน้อยหนาให้พิจารณา ดังนี้ ประการ 1

"สุญฺญโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้เป็นเครื่องดังเครื่องสูญ ประการ 1

"อสามิกโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้หาเจ้าของบ่มิได้ เพราะเหตุมาประพฤติตามวิสัยแห่งตน ตามถนัดแห่งตน หาผู้จะบังคับบัญชาว่ากล่าวบ่มิได้ ประการ 1

"อนิสฺสรโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมนี้หาผู้จะเป็นใหญ่ ขู่เข็ญข่มขี่บ่มิได้เลยเป็นอันขาด ถึงท่านที่มีอาชญานุภาพ ปราบปรามปัจจามิตรได้ทั่วไป ในพื้นปฐพีมณฑลนั้นก็ดี ก็มิอาจปราบปรามสังขารธรรมได้ สังขารธรรมนี้เป็นอิสระอยู่แก่ตน ประพฤติตามวิสัยแห่งตน ถึงที่จะเจ็บก็เจ็บ ถึงที่จะปวดก็ปวด ถึงที่จะเมื่อยก็เมื่อย ถึงที่จะมึนก็มึน ถึงที่จะแก่ก็แก่ ถึงที่จะตายก็ตาย ใครจะห้ามก็ไม่ฟัง เพราะเหตุฉะนี้จึงหาว่าผู้ใดจะเป็นใหญ่ขู่เข็ญข่มขี่บ่มิได้ พิจารณาให้เห็นชัดดังนี้ ประการ 1

"อสวตฺติโต" พิจารณาให้เห็นว่าสังขารธรรมบ่มิใช่ตน บ่มิใช่ของ

แห่งตน เพราะเหตุไม่ประพฤติตามอำนาจแห่งตนนั้น ประการ 1

ให้พระโยคาพจรเจ้ายกปัญญาขึ้นสู่อนัตตลักษณะ พิจารณาให้เห็นด้วยอาการ เป็นต้นดังนี้

มีคำปุจจาว่า เหตุไฉนจึงพิจารณาดังนี้

วิสัชนาว่าให้พิจารณาฉะนี้ เพราะเหตุจะให้สำเร็จอุบายที่จะให้เปลื้องตนออกพ้นจากสังขารธรรม เปรียบเหมือนบุรุษผู้หนึ่งสุ่มปลาครอบงูเห่าตัวหนึ่งลง บุรุษนั้นสำคัญว่าปลา ยื่นมือลงไปตามช่องสุ่ม คว้าเอาต้นคอแห่งงูเห่านั้นได้ ก็ดีใจว่าที่นี้เราจับปลาได้สำเร็จตามความปรารถนาแห่งเราแล้ว

"อุกฺขิปิตฺวา" ครั้งยกขึ้นมาพ้นน้ำแล้วแลเห็นแสกศีรษะทั้งสามรู้ว่างูมีความสะดุ้ง ตกใจเห็นโทษ ก็มีจิตหน่ายจากอาลัยในที่จะถือเอา บุรุษนั้นมีความปรารถนาจะสละงูให้พ้นจากมือ มิให้ทำร้ายอาตมาได้ จึงจับหางงูคลายขนดจากแขนตัวแล้ว ยกขึ้นแกว่งเบื้องบนศีรษะสองสามรอบ กระทำให้งูทุพพลภาพถอยกำลังลง สลัดพ้นจากมืออาตมาแล้ว ก็รีบเร็วขึ้นจากน้ำยืนยังขอบฝั่งสระ แล้วกลับหน้ามาดูหนทางอันขึ้นมา ไม่เห็นอสรพิษติดตามมาแล้ว ก็ดำริว่า อาตมาพ้นจากสรพิษอันใหญ่ อุปไมยด้วยตัวพระโยคาพจรกุลบุตร เมื่ออาตมาภาพก็ยินดีถือว่าเป็นของอาตมา ดุจบุรุษจับคองูภายในสำคัญว่าปลาแล้วยินดีนั้น เมื่อพระโยคาพจรเจ้าจำเริญพระวิปัสสนาหยั่งลง เห็นสังขารธรรมโดยพระไตรลักษณ์ทั้ง 3 คือ พระอนิจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ แล้ว และมีความสะดุ้ง ภยตูปัฏฐานญาณ ปานดังบุรุษยกมือขึ้นจากช่องสุ่มเห็นแสกศีรษะทั้งสามแห่งงู แล้วสะดุ้งตกใจนั้น เมื่อพระโยคาพจรเล็งเห็นโทษในสังขารด้วยอาทีวานุปัสสนาญาณแล้ว และเหนื่อยหน่ายมีความสะดุ้งตกใจ เล็งเห็นโทษก็หน่าย ปรารถนาเพื่อจะสละให้พ้นจากอาตมา เมื่อพระโยคาพจรยกสังขารขึ้นสู่พระไตรลักษณ์อีกเล้า เมื่อจะตกแต่งแสฺวงหา

อุบาร15ุบายอันจากสังขาร ด้วยปฏิสังขารนุปัสสนาแสวงหาอุบาย อันจะสละงูให้พ้นจากอาตมานั้น แท้จริงขณะเมื่อบุรุษคลายงูจากแขนอาตมาแล้วแกว่งเวียนเหนือเศียรสิ้นสามรอบ กระทำให้ทุพพลภาพ บ่มิอาจเพื่อจะเลี้ยวขบอาตมาได้ ก็สละให้พ้นอาตมาได้เป็นอันดี จะมีอุปไมยฉันใดและพระโยคาพจรจะพิจารณาสังขารยกขึ้นสู่พระไตรลักษณะ กระทำให้ทุพพลภาพ ให้ถึงซึ่งสภาวะบ่มิอาจเพื่อจะปรากฏด้วยอาการอันเล็งเห็นว่าเป็นสุข ว่าตัวตนแล้วก็สละให้พ้นเป็นอันดี ก็อุปไมยดังนั้น

ปัญญาแสวงหาอุบายอันละสังขารธรรมดังนี้ได้ชื่อว่าปฏิสังขานุปัสสนาญาณ บังเกิดในสันดานแห่งพระโยคาพจรนั้น

"ปฏิสงฺขานุปสฺสนาญาณํ นิฏฺฐิตํ" สำแดงปฏิสังขานุปัสสนาญาณจบเท่านี้

จัดถวายวินิจฉัยในบท คือ สัจกิริยาสืบต่อไป

สัจฉิกิริยา มี ประเภท 2 ประการ คือ โลกิจสัจฉิกิริยา กระทำอารมณ์ให้แจ้ง ฝ่ายโลกิยะ 1

คือ โลกุตตรสัจฉิกิริยา กระทำอารมณ์ให้แจ้งฝ่ายโลกุตตระ 1

ในโลกิจสัจฉิกิริยานั้น มีประเภท 2 ประการ คือ ทัสสนะสัจฉิกิริยา 1 ภาวนาสัจฉิกิริยา 1

พระโยคาพจรถูกต้อง ซึ่งฌานมีปฐม ฌานเป็นอาทิ ด้วยฌานสัมผัสส์ คือรู้แจ้ง ว่าฌานนี้อาตมะได้ ดังนี้ก็ได้ชื่อว่า โลกิยสัจฉิกิริยา

ประการหนึ่งธรรมทั้งหลายใด แม้ว่าจะให้เกิดในสันดานแห่งตน ดุจหนึ่งว่าวิญญาณและมรรค แลผลนั้นก็ดี แต่ทว่าบุคคลหารู้ด้วยญาณแห่งตน มิได้ถือเอาแต่คำผู้อื่นด้วยสามารถกำจัดเสียซึ่งโมหะอันปกปิดไว้ ซึ่งธรรมทั้งหลายนั้น แลธรรมทั้งหลายก็ได้ชื่อว่าอันบุคคลกระทำให้แจ้งด้วยโลกิจ

สัจฉิกิริยา

กิริยาอันพระโยคาพจรเป็นพระนิพพาน ในขณะแห่งพระโสดาปัตติมรรคบังเกิดชื่อว่า ทัสสนะสัจฉิกิริยา ทัสสนะนั้นเป็นชื่อแห่งพระโสดาปัตติมรรค เพราะเหตุเห็นพระนิพพานก่อนพระอริยมรรคเบื้องบน ๆ ฝ่ายโคตรภูญาณนั้น แม้ว่าเห็นพระนิพพานก่อนพระโสดาปัตติมรรคก็ดี ก็มิได้ชื่อว่าทัสสนะ เพราะเหตุว่า เห็นแล้วแลมิได้สำเร็จอันพึงจะกระทำคือกำจัดกิเลสอย่างพระอริยมรรคนั้นกิริยาอันพระโยคาพจรเห็นพระนิพพานในขณะแห่งพระอริยมรรคตรัยเบื้องบน มีพระสกทาคามิมรรคเป็นอาทิชื่อว่าภาวนา สัจฉิกิริยา ภาวนานั้น เป็นชื่อแห่งพระอริยมรรคเบื้องบน เพราะเหตุว่าจำเริญในอารมณ์คือ พระนิพพาน อันพระโสดาปัตติมรรคเห็นแล้วนั้น

ในที่นี้พระอาจารย์ประสงค์เอาแต่สัจฉิกิริยา 2 ประการ คือ ทัสสนะสัจฉิกิริยา แลภาวนาสัจฉิกิริยา เหตุดังนั้น นักปราชญ์พึงสันนิษฐานว่า ภาวนากระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ด้วยสามารถแห่งทัสสนะภาวนาทั้ง 2 นั้นเป็นกิจแห่งพระอริยมรรคญาณนี้สิ้นความในสัจฉิกิริยาเท่านี้

ฝ่ายภาวนากิจนั้นเล่า ที่พระอาจารย์เจ้าประสงค์กล่าวในที่นี้ก็มี 2 ประการ คือ โลกิยภาวนา ประการ 1 โลกุตตรภาวนาประการ 1

ล้ำภาวนา 2 นั้น พระโยคาพจรยังศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นฝ่ายโลกิยะให้บังเกิด แลอบรมสันดานด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นชื่อว่าโลกิยภาวนา

พระโยคาพจรยังศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นฝ่ายโกกุตตระให้บังเกิดและอบรมสันดานด้วย โลกุตตรภาวนา

ในที่นี้พระอาจารย์ประสงค์เอาแต่โลกุตตรภาวนา คำที่ว่ามานี้ยุติด้วยคำภายหลัง เมื่อพระอริยมรรคทั้ง 4 ยังศีล สมาธิ ปัญญา อันโลกุตตระให้

บังเกิดแล้ว ก็อบรมสันดานแห่งพระอริยบุคคลด้วยโลกุตตรศีลเป็นต้นนั้น ด้วยภาวนาเป็นสหชาตาทิปัจจัย เหตุใดเหตุดังนั้นอันว่าโลกุตตรภาวนานี้แล ได้ชื่อว่า เป็นนิจแห่งพระอริยมรรคญาณ

วินิจฉัยในกิจ 4 มีปริญญากิจ เป็นต้น สิ้นความโดยสังเขปเท่านี้

อันว่าปริจเฉทเป็นคำรบ 22 ชื่อว่า ญาณทัสสนะวิสุทธินิเทศ ในอธิการแห่งปัญญาภาวนา ในคำภีร์พระวิสุทธิมรรค อันพระพุทธโฆษาจารย์เจ้ารจนาไว้ เพื่อประโยชน์จะให้บังเกิดปราโมทย์ยินดีแห่งสัปปุริสชน ก็ยุติการจบบริบูรณ์เท่านี้

"ปญฺญภาวนา โก อานิสํโส" พระพุทธโฆษาจารย์เจ้า จึงวิสัชชนาในปัญหากรรม คือคำปุจฉาถามว่า ธรรมดังฤๅเป็นอานิสงส์แห่งปัญญาภาวนา

ในที่นี้ยากที่จะสำแดงโดยพิสดารให้เสร็จสิ้นได้ จะสำแดงแต่ใจความโดยสังเขป

"นานากิเลสวิทฺธํสนํ" กิริยาที่พระโยคาพจรกำจัดเสียซึ่งกิเลสต่างๆ มีสักกายทิฏฐิเป็นอาทิ ด้วยวิขัมภนปหาร แลตทังคปหาร จำเดิมแต่กำหนดซึ่งนามแลรูป อันนี้นักปราชญ์พึงรู้ว่าเป็นอานิสงส์แห่งโลกิญปัญญาภาวนา

"อริยมคฺคกฺขเณ" พระโยคาพจรกำจัดเสียซึ่งกิเลสต่างๆ มีสังโยชน์เป็นอาทิ ในขณะบังเกิดแห่งพระอริยมรรค ทั้ง 4 อันนี้แลเป็นอานิสงส์แห่งโลกุตตรปัญญาภาวนา

"น เกวลญฺจ" ใช่จะประสงค์เอาแต่สภาวะกำจัดกิเลสเป็นอานิสงส์แห่งปัญญา ภาวนาแต่เท่านั้นหาบ่มิได้

"อาริยผลรสานุภาวนํ" แลกิริยาอันเสวยรส แห่งอริยผลนั้น มี 4 ประการ คือ เสวยรสแห่งอริยผล ประพฤติเป็นไปในมัคควิถีประการ 1 คือ เสวยรสแห่งอริยผล อันเป็นไปด้วยสามารถผลสมาบัติ ประการ 1 เป็นรส

แห่งพระอริยผล 2 ประการด้วยกัน

มีกระทู้ความในปัญญา 9 ประการ ท่านตั้งไว้เพื่อประโยชน์จะสำแดง ให้แจ้งความ ซึ่งว่าพระอริยผลประพฤติเป็นไปในผลสมาบัติ

ปฐมปัญหานั้นว่า ผลสมาบัตินั้นเป็นดังฤา ทุติยปัญหานั้นว่า บุคคลดังฤาเข้าไปสู่ผลสมาบัติ ตติปัญหานั้นว่า บุคคลดังฤามิได้เข้าสู่ผลสมาบัติ

จตุตถปัญหานั้นว่า บุคคลเข้ามาสู่สมาบัตินั้น เพื่อประโยชน์ดังฤา

ปัญจมปัญหานั้นว่า กิริยาอันเข้าซึ่งผลสมาบัตินั้นเป็นดังฤา

ฉัฏฐมปัญหานั้นว่า กิริยาที่จะตั้งอยู่ในผลสมาบัตินั้นด้วยอาการดังฤา

สัตตมปัญหานั้นว่า จะออกจากผลสมาบัตินั้นด้วยอาการดุ้งฤา

อัฏฐมปัญหานั้นว่า ธรรมดังฤาเกิดในลำดับแห่งผล

นวมปัญหานั้นว่า ผลนั้นเกิดในลำดับแห่ผลดังฤา

ซึ่งถามในปฐมปัญหาว่า คือผลสมาบัตินั้นเป็นดังฤา วิสัชนาว่า กิริยาอันประพฤติเป็นไปแห่งพระอริยผลญารด้วยแห่งอัปปนาคือ อันบังเกิดเป็นอารมณ์น้อมจิตเข้าสู่พระนิพพานนั้นแล ชื่อว่าผลสมาบัติ

ในทุติยปัญหา กับตติยปัญหา ว่าบุคคลดังฤาเข้าซึ่งผลสมาบัติแลบุคคลดังฤามิได้เข้าผลซึ่งสมาบัติ ท่านวิสัชนา เป็นปัจฉาสตินัยคือ วิสัชนาข้างคติยปัญหาก่อน แล้จึงย้อนวิสัชนา ทุตยปัญหาต่อภายหลัง ว่าปุถุชนทั้งปวงมิได้เข้าซึ่งผลสมาบัติเหตุดังฤา เหตุผลสมาบัตินั้น อันปุถุชนทั้งปวงยังมิได้ถึงพระอริยทั้งปวงเข้าสู่ผลสมาบัติ เหตุผลสมาบัตินั้นพระอริยบุคคลได้แล้ว

ถ้าจะว่าโดยพิเศษเป็นแผนก พระอริยเจ้ยเจ้าเบา71ๆ มีพระสกทามีเป็นต้น ก็มิได้เข้าซึ่งผลสมาบัติเบื้องต่ำๆ มีพระโสดาปัตติผล เป็นต้น เหตุผลสมาบัติเบื้องต่ำนั้น ระงับจากสันดาน เพราะว่าถึงซึ่งภาวะเป็นบุคคลอันต่าง

ไปแล้ว

ฝ่ายพระอริยบุคคลเบื้องต่ำ ก็มิอาจเข้าสู่ผลสมาบัติเบื้องบนได้ เหตุยังไปมิได้ถึง

นักปราชญ์พึงสันนิษฐานเป็นแท้ว่า พระอริยบุคคลทั้งปวง เฉพาะเข้าได้แต่ผลสมาบัติแห่งตนๆ

ในปัญหาคำรบ 4 ที่บุคคลเข้าสู่สมาบัติเพื่อประโยชน์ดังฤานั้น วิสัชนาว่าบุคคลมีประโยชน์จะอยู่สบายในอัตตภาพอันเห็นประจักษ์ในปัจจุบันนั้น จึงเข้าสู่ผลสมาบัติ

มีสาธกอุปมาเปรียบคำว่าบรมกษัตริย์อันเสวยความสุข ในสิริราชสมบัติแลเทพยดาอันเสวยสุขในทิพยสมบัติ ฉันใดก็ดี ฝ่ายพระอริยสาวกทั้งหลายก็กำหนดซึ่งกาลเวลาด้วยมนสิการว่า อาตมาจะเสวยซึ่งโลกุตตรสุข แล้วก็เข้าสู่ผลสมาบัติ ในขณะอันปรารถนาก็มีอุปไมยดังนั้น

5

ในปัญหาคำรบ 6 ซึ่งว่ากิริยาจะเข้าสู่สมาบัติด้วยอาการดังฤา

7

แลตั้งอยู่ในสมาบัติด้วยอาการดังฤา แลออกจากสมาบัติด้วยอาการดังฤา นั้น วิสัชนาโดยลำดับกิริยาที่พระอริยบุคคลเข้าสู่สมบัตินั้นด้วยอาการ 2 คือมิได้มนสิการซึ่งอารมณ์อันอื่นจากพระนิพพาน 1 คือ กระทำซึ่งพระนิพพานเป็นอารมณ์ไว้ในใจ 1

นักปราชญ์พึงรู้ลำดับแห่งกิริยาอันพระอริยบุคคล จะเข้าสู่ผลสมาบัติดังนี้

พระอริยสาวกผู้มีประโยชน์ ด้วยผลสมาบัตินั้นพึงเข้าสู่ที่รโหฐานเป็นที่ควรแก่การวิเวก แล้วมีจิตออกจากอารมณ์ต่างๆ แลเร้นอยู่ในพระกรรมฐาน

พึงพิจารณาสังขารจำเดิมแต่อุทยัพพยญาณเป็นอาทิ ตราบเท่าถึงอนุโลมญาณ อันว่าจิตสันดานแห่งพระอริยสาวก อันมีลำดับพระวิปัสสนาประพฤติเป็นไป ดังนี้ ก็เข้าไปในอารมณ์คือ พระนิโรธ ด้วยสามารถแห่งผลสมาบัติ ในลำดับแห่งพระโคตรภูญาณ อันมีสังขารเป็นอารมณ์

อนึ่งพระเสขบุคคล มีพระโสดาบันเป็นอาทิ พิจารณาสังขารด้วยอุทยัพพยญาณ เป็นต้นดังกล่าวมานี้ เมื่อพระอัปปนาจะบังเกิดก็เกิดเป็นจิตแท้จะบังเกิดมรรคจิหาบ่มิได้ เพราะเหตุว่ามีอัชฌาสัยน้อยไปในผลสมาบัติเป็นทิฏฐธรรมสุขวิหารโดยแท้ จะเจริญพระวิปัสสนา เพื่อจะให้ถึงซึ่งพระอริยมรรคเบื้องบนนั้น ยังบ่มิได้ก่อนอาศัยเหตุนี้ มรรคจิตจึงไม่บังเกิดแท้จริงบังเกิดแต่ผลที่อาตมาได้ไว้แต่ก่อนนั้น

อนึ่งมีคำอาจารย์ พวกอภัยคีรีวาสีกล่าวไว้ฉะนี้ ว่าแต่พระเสขบุคคล คือพระโสดาบัน มีความดำริว่า อาตมาจะเข้าซึ่งผลสมาบัติปรารภ เจริญพระวิปัสสนา ก็เป็นพระอนาคามีบุคคลไป

พึงให้นักปราชญ์รู้แท้กล่าวแก้อาจารย์เหล่านั้นดังนี้ว่า ถ้าท่านจะถือเอาอธิบายดังนั้น ก็ยังไม่คงอยู่เพียงนั้น แม้พระอนาคามีบุคคลเมื่อเจริญพระวิปัสสนา เพื่อจะเข้าสู่สมาบัติก็ผลัดตัวไปเป็นพระอรหันต์ๆ ก็จะผันแแปรไปเป็นพระปัจเจกโพธิ์ๆ ก็จะไปเป็นพระสัพพัญญูพุทธเจ้า ก็จะได้โดยลัทธิแห่งท่าน เหตุดังนั้นอันคำว่าอาจารย์พวกนี้ บ่มิควรที่จะถือเอาเป็นประมาณได้ คำพระอาจารย์ทั้งหลายก็ห้ามในพระบาลี เหตุดังนั้นคำอภัยคีรีอาจารย์นั้น นักปราชญ์อย่าพึงเอา พึงถือเอาคำมีผลจิตแท้จริงบังเกิดแก่พระเสขบุคคลอันเข้าสู่ผลสมาบัติ มรรคจิตจะบังเกิดบ่มิได้ คำนี้แลนักปราชญ์พึงถือเป็นประมาณได้

ประการหนึ่งพระอริยสาวกเจ้าทั้งปวง เมื่อแรกได้พระอริยมรรค

มีพระโสดาปัตติมรรคเป็นอาทิ และพระอริยมรรคนั้น ยุติในปฐมฌาน คือ ประกอบด้วยฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปิติ สุข เอกกัคคตา เหมือนด้วยปฐมฌาน พระอริยผลอันบังเกิดในผลสมาบัติวิถีนั้นก็ประกอบด้วยองค์ฌาน 5 เหมือนด้วยองค์ปฐมฌาน ผิว่าพระอริยมรรคอันพระอริยสาวกได้นั้น เหมือนด้วยทุติยฌาน เป็นต้น อันใดอันหนึ่ง คือมละองค์มีวิตก วิจารเป็นอาทิ อันหนึ่งนั้น อันว่ากิริยาอันพระอริยบุคคลเข้าสู่ผลสมาบัติก็มีด้วยประการดังกล่าวมานี้

สภาวะตั้งอยู่ในผลสมาบัตินั้น ก็ต้องอยู่ในอาการ 3 คือ มิได้มนสิการซึ่งนิมิตทั้งปวง อธิบายว่า มิได้เอารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญา เป็นอารมณ์ 1 คือ กำหนดกาลแต่ก่อน เข้าสู่ผลสมาบัตินั้นว่า อาตมาจะอยากจากสมบัติในกาลมีชื่อใน 1 เมื่อกาลมีกำหนดนั้นยังไปมิได้ตราบใดก็ตั้งอยู่ในสมาบัตินั้นด้วย อาการ 3 ดังต่อไปนี้

กิริยาที่ออกผลสมาบัตินั้นเล่า ก็ออกด้วยอาการ 2 คือ กระทำมนสิการซึ่งสังขารธรรมทั้งปวงมีรูปนิมิตทั้งปวง มีรูปนิมิตทั้งปวงเป็นอารมณ์นั้น จิตอันนั้นจะเอานิมิตทั้งปวงเป็นอารมณ์ได้ ในขณะเดียวคือ ขณะอันออกจากสมบัตินั้นหามิได้โดยแท้ แต่ทว่าคำซึ่งมนสิการซึ่งนิมิตทั้งปวง นั้นว่าด้วยสามารถสงเคราะห์เอาซึ่ง อารมณ์ทั้งปวง หานิยมบ่มิได้ตามแต่จะปรากฏ เหตุดังนั้นถ้าจะเอาใจความก็คือ นิมิตอันใดอันหนึ่ง มีกรรมนิมิตเป็นอาทิ ที่เป็นอารมณ์แห่งภวังจิต ติดพันมาแต่แรก ปฏิสนธิในปัจจุบันภพนั้นเมื่อพระอริสาวกละอารมณ์ คือพระนิพพาน และกระทำ มนสิการ ซึ่งอารมณ์มีกรรมนิมิตเป็นอาทิ กิริยาที่ออกจากผลสมาบัติก็มีด้วยภวังจิตนั้น

นักปราชญ์พึงรู้ลักษณ์อันออกจากผลสมาบัตินั้น ด้วยประการดังนี้

ในปัญหากรรมเป็นคำรบ 8 / 9 ซึ่งว่าธรรมดังฤาในลำดับแห่งผลฯ

บังเกิดในลำดับแห่งธรรมฤานั้น วิสัชนาว่า ผลจิตแท้จริงเกิดในลำดับแห่งผลก็มีบ้าง บางทีภวังจิตบังเกิดในลำดับแห่งผลก็มี อนึ่งผลนั้นบังเกิดในลำดับแห่งมรรคก็มี ผลบังเกิดแห่งโคตรภูก็มี ผลบังเกิดในลำดับแห่งเนวสัญญาณนาสัญญายตนะก็มี ล้ำผลทั้งปวงอันบังเกิดในลำดับแห่งมรรคนั้น เฉพาะทางได้แต่มรรควิถีๆ นั้น ผลจิตบังเกิด 2 ขณะ 3 ขณะ ผลที่บังเกิดเป็นปฐมนั้นชื่อว่าเกิดลำดับแห่งผลอันบังเกิดภายหลังๆ นั้นชื่อว่าเกิดในลำดับแห่งผลอันบังเกิดก่อนๆ

ในผลสมาบัติวิถีนั้นเล่า ผลที่บังเกิดแรกนั้นในลำดับแห่งโคตรภูๆ ในที่นี้ได้แก่อนุโลมญาณ อันถือเอาสังขารเป็นอารมณ์สมด้วย วาระพระบาลีอันสมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้าตรัสธรรมเทศนา ในพระคัมภีร์พระมหาปัฏฐานว่า

"อรหโต อนุโลมํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจ โย เสกฺขานํ อนุโลมํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยนโย"

แปลเนื้อความว่า อนุโลมจิตแห่งพระอรหันต์ เป็นอนันตรปัจจัยแก่ผลสมาบัติแห่งพระอรหันต์อนุโลมจิตแห่งพระเสขบุคคลเป็นอนันตรปัจจัยแก่ผลสมาบัติแห่งพระเสขบุคคล ดังนี้ปราชญ์พึงรู้เถิดว่า โคตรภูที่นำหน้าผลสมาบัตินี้ ได้แก่ อนุโลมจิต ตามวาระพระบาลี ในคำภีร์มหาปัฐานนั้น

เมื่อพระอริยสาวกเจ้า เข้าซึ่งนิโรธสมาบัตินั้น แลออกจากนิโรธสมาบัตินั้นด้วยผลจิตอันใดคือ พระอนาคามิผลก็ดี พระอรหัตตผลก็ดี ตามสมควรแก่บุคคล พระนาคามินทร์ และพระอรหัตตผล นั้นแล ก็ได้ชื่อว่าเกิดในลำดับแห่งเนวสัญญานาสัญญายะแม้ว่าล่วงไปถึง 7 วันแล้วก็ดี ก็ได้ชื่อว่าเกิดในลำดับ เพราะเหตุมิได้มีจิตอื่นบังเกิดขึ้นในระหว่าง 7 นั้น ผลจิตทั้งปวงที่กล่าวมาแล้วนั้น ยกเสียแต่ผลจิตอันเกิดในมรรควิถี เหลือนั้นได้ชื่อ

ว่าอันเป็นไปด้วยสามารถแห่งผลสมาบัติทั้งสิ้น **"เอวเมตํ มคฺคมิ ถิยํ"** อัน ว่าผลจิตนั้น ประพฤติเป็นไปโดยอาการ 2 ด้วย สามารถบังเกิดในมรรควิถี แลผลสมาบัติวิถี ด้วยประการดังนี้

"นิโรธสมาปตฺติสมาปชฺชนสมตฺถตา" กิริยาเสวยรสแห่งอริยสามัญญผลที่จะเป็นปัญญาภาวนานิสงส์ สุดแต่เพียงนั้นหาบ่มิได้ แม้ว่าภาวนาสามารถเพื่อจะเข้าซึ่งนิโรธสมาบัติก็ดีนักปราชญ์พึงรู้ว่าจัดเป็นอานิสงส์แห่งปัญญาภาวนา

จึงมีปัญหากรรม เพื่อจะสำแดงให้ปรากฏแห่งนิโรธสมาบัติในคำสังเขปนั้นว่า "กา นิโรธ สมปตฺติ" ธรรมดังฤๅ ชื่อว่านิโรธสมาบัติบุคคลดังฤๅเข้าซึ่งนิโรธสมาบัติมิได้ บุคคลเข้านิโรธสมาบัติได้นั้น เข้าได้ในภพดังฤๅ บุคคลเข้านิโรธสมาบัตินั้นเพื่อประโยชน์ดังฤๅ อนึ่งกิริยาที่เข้านิโรธนั้นด้วยอาการดังฤๅ เมื่อเข้าแล้วแลจะตั้งอยู่ในนิโรธนั้น ด้วยอาการดังฤๅ ออกจากนิโรธนั้น น้อมไปในธรรมดาดังฤๅ อนึ่งนิโรธสมาบัตินั้นเป็นสังขตธรรมหรือๆ เป็นอสังขตธรรม อนึ่งว่าจะเป็น โลกิยธรรมหรือๆ จะว่าเป็นโลกุตตรธรรม จะว่าเป็นนิปผันธรรมหรือๆ จะว่าเป็นอนิปผันธรรมสิริเป็นปัญหากรรม 10 ข้อ

วิสัชนาในปฐมปัญหานั้นว่า กิริยาอันมิได้ประพฤติเป็นไปแห่งจิตแลเจตสิกทั้งหลาย ด้วยสามารถดับไปโดยอนุกรมนั้นแล ชื่อว่า นิโรธสมาบัติ

ในทุติยปัญหา แลตติยปัญหา คือถามว่าบุคคลดังฤๅ เข้านิโรธสมาบัติมิได้นั้น ท่านวิสัชนาตติยปัญหาก่อน เพราะเหตุเป็นครุฏฐาน แล้วจึงกลับวิสัชนาทุติยปัญหาต่อภายหลัง เพราะเป็นอครุฏฐานอย่างบุคคลผู้รู้ทางบอกมรรคาให้แก่ผู้อื่นว่า **"วามํ มุญฺจ ทกฺขิณํ คณฺห"** ว่าท่านจงละเสียซึ่งทางซ้ายแล้วจึงถือเอาซึ่งทางขวา

มีคำวิสัชนาว่าบุคคลที่เป็นปุถุชนทั้งปวงก็ดี พระโสดาบันบุคคลทั้งปวงก็ดี พระสกทาคามิบุคคลทั้งปวง แม้ว่ามีปกติได้ซึ่งอัฏฐสามาบัติก็ดี ก็บ่มิอาจเพื่อเข้านิโรธสมาบัติได้เหมือนกันกับบุคคล อันมิได้ซึ่งอัฏฐสมาบัติ เพราะว่ายังมิได้เป็นองค์ปริปุรณาจารี คือ กระทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ อาศัยเหตุมิได้ละเสียซึ่งกามฉันท์เป็นอาทิ อันเป็นข้าศึกแก่สมาธินั้น ด้วยสมุจเฉทปหาน แลสภาวะที่จะกระทำให้บริบูรณ์ในสมาธินั้น อาศัยแก่มละกามฉันท์เป็นอาทิขาดด้วยแท้

อนึ่งพระอนาคามีบุคคลอันเป็นสุกขวิปัสสกะก็ดี พระอรหันต์อันเป็นสุกขวิปัสสะกะก็ดี ก็บ่มิอาจเพื่อจะเข้านิโรธได้ เพราะเหตุมีแต่กำลังวิปัสสนาสิ่งเดียว หากำลังสมาธิคือ อัฏฐสมาบัติบ่มิได้

สภาวะอาจเพื่อจะเข้านิโรธสมาบัติได้นั้น อาศัยแก่บริบูรณ์กำลัง 2 ประการ คือ วิปัสสนาแลสมาธิ บุคคล 2 จำพวก คือ พระอนาคามีบุคคลอันมีปกติได้ ซึ่งอัฏฐสมาบัติจำพวก 1 พระขีณาสพ บุคคลอันมีปกติได้ ซึ่งอัฏฐสมาบัติพวก 1 อาจเพื่อจะเข้าได้ซึ่งนิโรธสมาบัติ เพราะเหตุประกอบด้วยกำลัง 2 ประการ

ข้อความที่กล่าวมานี้ ยุติด้วยพระบาลีอันพระธรรมเสนาบดีกล่าวเป็นอุเทศวารไว้ในคัมภีร์ พระปฏิสัมภิทามรรคว่า "ทฺวีหิ พเลหิสมนฺ นาค ตตฺตา ฯลฯ นิโรธสมาปตฺติยา ญาณนฺติ" แปลเนื้อความว่า ปัญญาอันเจริญด้วยวสีสามารถเหตุประกอบด้วยคุณสัมปทา 4 คือ กำลังสองประการ 1 คือระงับแห่งไตรพิธสังขาร 1 คือ ประพฤติเป็นไปแห่งโสฬสญาณประการ 1 คือประพฤติเป็นไปแห่งนวานุรุปุรพวิหารสมาบัติ ประการ 1 ชื่อว่า ญาณอันเป็นไปเพื่อจะเข้าซึ่งนิโรธ

แลคุณสัมปทากอปรด้วยพละ 2 เป็นอาทินี้ ก็เฉพาะมีแก่พระ

อริยบุคคล 2 จำพวก คือพระอนาคามีบุคคลคือ พระขีณาสพบุคคลอันมิได้เหตุใดเหตุดังนั้น จึงเฉพาะเข้านิโรธได้ แต่พระอริยบุคคล 2 จำพวก จำพวกอื่นบ่มิอาจเข้านิโรธได้

มีคำนิเทศวารพิศดารแห่งอุทเทศวาระบาลีว่า กำลังทั้ง 2 ประการนั้น ได้แก่สมถพละ 1 วิปัสสนสพละ 1

จึงมีคำปัญหากรรม "กตมํ สมถพลํ" ธรรมดังฤๅชื่อว่า สมถพละ

วิสัชนาว่า กิริยาอันมิได้ฟุ้งซ่านใด คือ จิตเป็นเอกัคคตารมณ์ ด้วยอำนาจแห่ง เนกขัมมวิตก ฉันข่มเสียซึ่งกามฉันท์ ผลอำนาจแห่งกุศลจิตตุปบาทอันมีโลภะเป็นประธาน ประพฤติเป็นไปด้วยอาการข่มเสียซึ่งกามฉันท์ กิริยาที่มิได้ฟุ้งซ่าน คือเอกัคคตาจิต ข่มเสียซึ่งกามฉันท์นี้ได้ชื่อว่าสมถพละด้วยอรรถว่าระงับ ซึ่งปัจจนิกธรรมมีกามฉันท์เป็นอาทิ และมิได้กัมปนาการด้วยปฏิปักขธรรม

อนึ่ง อันว่าสภาวะมิได้ฟุ้งซ่านอันใด กล่าวคือ เอกัคคตาจิต ตั้งมั่นด้วยอำนาจ พยาบาทวิตก อันข่มเสีย ซึ่งวิตกพยาบาทและอำนาจแห่งกุศลจิตตุปบาทอันมีอโทสะเป็นประธาน อันประพฤติเป็นไปด้วย อำนาจข่มเสียซึ่งพยาบาทนั้น อย่างนั้นก็ได้ชื่อว่า สมถพละโดยอรรถอันนี้

อนึ่ง กิริยาอันมิได้ฟุ้งซ่านอันใด กล่าวคือ เอกัคตาจิตสมาทาน ตั้งมั่นด้วยอำนาจอาโลกสัญญาอันบังเกิดด้วยกระทำอารมณ์ให้ปรากฏเป็นพระอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เหตุข่มเสียได้ วิ่งถีนมิทธะแล้วแลกระทำไว้ในใจให้ดี

อนึ่ง สภาวะมิได้ฟุ้งซ่านอันใด กล่าวคือ เอกัคคตาจิตตั้งมั่นด้วยอำนาจแห่งจิตสมาทานพระรัตนตรัยมั่น ฆ่าเสียได้ซึ่งอุทธัจจะก็ดีสภาวะมิได้ฟุ้งซ่านอันใด กล่าวคือเอกัคคตาจิตมุ่งมั่นด้วยสามารถ แห่งโยคาพจรผู้พิจารณา ซึ่งสละสังขารแล้วและหายใจออกและหายใจเข้าสำเร็จด้วยอานา

ปานสติ อันถึงซึ่งสภาวะเป็นยอดแห่งกิริยาที่ข่มเสียซึ่งมิจฉาวิตกทั้งปวงก็ดี

และกิริยาอันมิได้ฟุ้งซ่าน กล่าวคือ เอกัคคตาจิตตั้งมั่นดังนี้ๆ ก็ได้ชื่อว่าสมถพละ ด้วยอรรถาธิบายดุจกล่าวแล้ว

พระพุทธโฆษาจารย์เจ้าสำแดงซึ่งสมถพละ ด้วยสามารถแห่งอุปาจารฌาน ดุจพรรณนามาฉะนี้แล้ว บัดนี้ปรารณาเพื่อจะสำแดงสมถพละนั้นด้วยสามารถอันถึงซึ่งกำลังอันตั้งมั่น อันข้าศึกทั้งหลายในภายนอกบ่มิอาจครอบงำย่ำยีได้ ด้วยอำนาจแห่งอัปปนาสมาบัติ 8 ประการ จึงตั้งกระทู้ปัญหาวาระบาลีว่า **"สมถพลนฺติ เกนตฺเถนสมถพลํ"** แปลคำปุจฉาว่า **"ยํ สมถพลํ"** อันว่ากำลังสมถะอันใด **"วุตฺตํ"** อันอาจารย์กล่าวไว้ "ตํ สมถพลํ" อันว่ากำลังสมถะนั้น ด้วยอรรถาธิบายเป็นดังฤๅ

จึงวิสัชนาเป็นใจความสังเขปว่า สมาธิอันสัมปยุตด้วยฌาน คือสมาบัติ 8 ประการ คือ ปฐมฌานจิตตั้งมั่น อันมิได้ไหวด้วยวิตกวิจาร ตติยฌานสมาธิจิตตั้งมั่น มิได้ไหวด้วยปิติ จตุตถฌานสมาธิจิตตั้งมั่น มิได้ไหวด้วย สุขโสมนัส เอกัคคตาจิตในอากาสานัญจายตนสมาธิจิตตั้งมั่น มิได้ไหวด้วยรูปสัญญา ปฏิฆสัญญา อัตตสัญญา วิญญาณัญจายตนสมาธิจิตตั้งมั่นมิได้ไหวด้วย อากาสานัญจายตนะ อากิญจัญญายตนสมาธิจิต มิได้ไหวด้วยวิญญาณัญจายตนะ เนวสัญญานาสัญญาตนะสมาธิ มิได้ไหวหวั่นด้วยอากิญจัญญายตนะ และจิตสมาทานตั้งมั่น มิได้จลาจลหวั่นไหว เพราะเหตุอุทธัจจะและกองสรรพกิเลสธรรมอันสหรคต ด้วยอุทธัจจะและปัญจขันธ์ทั้งหลาย **"อิทํ อกปฺปนียตํ"** อันว่ากิริยาอันมิได้ฟุ้งซ่านคือ สภาวะแห่งจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว ได้นามบัญญัติชื่อว่าสมถพละนี้โดยอรรถาธิบายว่า ตั้งมั่นมิได้หวั่นไหวด้วย ปัจจนิกธรรมดังพรรณนามานี้แล้ว ก็สิ้นความในสมถะพละนิเทศวารเท่านี้

จึงมีคำปุจฉาในวิสัชนาพลนิเทศวารว่า **“กตมํ วิปสฺสนาพลํ”** กำลังพระวิปัสสนานั้นคือสิ่งดังฤๅ

วิสัชนาว่า พระวิปัสสนา 7 ประการ

คือ อนิจจานุปัสสนา 1 ทุกขานุปัสสนา 1 อนัตตานุปัสสนา 1 นิพพิทานุปัสสนา 1 วิราคานุปัสสนา 1 นิโรธานุปัสสนา 1 ปฏินิสสัคคานุปัสสนา 1 รวมกันเป็น 7 ประการด้วยกัน

“ยา ปญฺญา” อันว่า ปัญญาอันใดแห่งพระโยคาพจรอันพิจารณาเห็นอนิจจลักษณะ คือ ขยวยะวิปัสสนามิเที่ยงแห่งขันธ์คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และอายตนะมีจักขุเป็นอาทิ และชรามรณะธรรมทั้งปวงล้วนเป็นอนิจจัง ด้วย อรรถว่าบังเกิดขึ้นแล้วก็สิ้นไป เกิดในอดีตฉิบหายไปในอดีต บ่มิทรมานได้มาถึงปัจจุบันบ่มิได้ไปถึงอนาคต เกิดในอนาคตก็ดับไปในที่เกิดนั้นๆ

“สา ปญฺญา” อันว่า ปัญญานั้น คือ พิจารณาเห็นอนิจจลักษณะดังนี้ ชื่อว่าอนิจจานุปัสสนา

ปัญญาพิจารณาเห็นสังขารธรรมรูปเป็นอาทินั้น ว่ากอปรไปด้วยทุกข์โดยสภาวะที่พิลึกพึงกลัวเหตุอันความเกิด และความดับหากเบียดเบียนและทุกข์อันเกิดในจตุราบายและพื้นแห่งโรคมีจักขุโรค เป็นอาทิปัญญา พิจารณาเห็นโดยทุกขลักษณะ ดังนี้ ชื่อว่าทุกขานุปัสสนา

ปัญญาอันพิจารณาเห็นสังขาร มีรูปเป็นอนัตตลักษณะโดยอรรถว่าสูญเปล่าจากแก่นสาร โดยใช่ตัวใช่ตนใช่สัตว์ใช่บุคคล มิได้อยู่ในอำนาจแห่งตนเปล่าจากคนพาลปริกัปป ชื่อว่าอนัตตานุปัสสนา

ปัญญาอันพิจารณาเห็นสังขารทุกข์ แล้วแลเหนื่อยหน่ายในสังขารธรรม เพราะเห็นโทษดังกล่าวแล้ว ได้ชื่อว่านิพพิทานุปัสสนา

ปัญญาพิจารณาเห็นเนืองๆ ในคุณพระนิพพานอันเป็นที่ดับแห่งสังขารชื่อว่านิโรธานุปัสสนา

ปัญญาอันพิจารณาในที่สละอาลัยในสังขาร มีรูปเป็นอาทิ ชื่อว่าปฏินิสสัคคานุปัสสนา

และพระอนุปัสสนาทั้ง 8 ประการ มีอนิจจานุปัสสนาเป็นอาทิ ดังพรรณนามาฉะนี้ แต่ละอันๆ ชื่อว่าวิปัสสนาพละ

ข้อความที่พรรณนามานี้ได้อรรถาธิบายแต่วิปัสสนาศัพท์ อรรถแห่งพลศัพท์ยังมิได้ปรากฏก่อน

จึงมีคำปุจฉาด้วยอรรถพลสัพท์ว่า "เอกตฺเถน วิปสฺสนาพลํ" พระอนุปัสสนาพละนั้น โดยอรรถาธิบายเป็นดังฤๅ

วิสัชนาว่า วิปัสสนาพละนั้นคือ จิตตั้งมั่น อันข้าศึกบ่มิอาจเพื่อจะครอบงำให้กัมปนาการหวาดไหวได้ จึงได้ชื่อว่าวิปัสสนาพละ

อธิบายว่า พระอนิจจานุปัสนาพิจารณาเห็นสังขารธรรมว่าเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยงแท้ แล้วก็มิได้หวาดไหวเพราะวิปลาส คืออนิจจสัญญาอันสำคัยว่าเที่ยง

ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสนา พิจารณาเห็นสังขารธรรมเป็นทุกข์ว่าหาแก่นสารบ่มิได้แล้วก็มิหวาดไหวเพราะข้าศึก คือวิปลาส สัญญา สำคัญว่ามีสุข และสำคัญว่าตัวตนในสังขาร

ปัญญาอันพิจารณาเห็นแต่เหนื่อยหน่ายถ่ายเดียวแล้ว ก็บ่มิได้ไหวเพราะข้าศึกคือตัณหาอันมีในสังขารมีรูปเป็นอาทิ

ปัญญาอันพิจารณานิโรธคือ พระนิพพาน อันเป็นที่ดับสังขาร มิได้ไหวเพราะข้าศึก คือ ตัณหา สมุทัย

ปัญญาอันพิจารณาสละอาลัยในสังขาร มิได้ไหวเพราะข้าศึกคือ

อาทาน ปราทาน อันถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ

ปัญญาอันพิจารณาเห็นแจ้งในสังขารธรรมทั้งปวงแล้ว มิได้ไหว เพราะเหตุอวิชาและกองสรรพกิเลสธรรม อัสหรคตด้วยอวิชาและรูปจตุขันธ์ และกอปรด้วยอวิชา

"อิทํ วิปสฺสนาพลํ" อันว่าสภาพแห่งพระอนุปัสสนาปัญญามิได้จลาจล เพราะปัจจนิกธรรม มีสำคัญว่าเที่ยง เป็นอาทิ เพราะครอบงำเสียซึ่งปัจจนิกธรรมทั้งปวงแล้ว และตั้งมั่นดังนี้ เชื่อว่าวิปัสสนาพละ

และคุณสัมปทาคำรบ 2 ชื่อว่าระงับสังขาร 3 ประการนั้น มีนิเทศวารปุจฉาว่า สังขารทั้ง 3 ประการนั้นคือสิ่งดังฤๅ

วิสัชนาว่าสังขารทั้ง 3 นั้นคือ วจีสังขาร 1 กายสังขาร 1 จิตตสังขาร 1 และวจีสังขารนั้นได้แก่วิตกวิจาร เป็นพนักงานผู้ตกแต่งซึ่งวจีเภท อธิบายว่า เมื่อบุคคลกล่าวถ้อยคำอันใดอันหนึ่ง ก็อาศัยแก่วิตกวิจารยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ อันว่าวิตกวิจารนั้นจึงได้นามบัญญัติว่าวจีสังขาร

กายสังขารนั้น ได้แก่จิตตชวาโยธาตุ คือ อัสสาสะ ปัสสาสะ ลมหายใจออกหายใจเข้า และลม อัสสาสะวาตปัสสาสะวาตนั้น ได้ นามบัญญัติชื่อว่ากายสังขาร โดยบทวิคคะหะ **"กาเยน สงฺขริยนฺตีติกายสงฺขารา"** แปลว่า **"เย อสฺสาสปสฺสาสา"** อันว่าลมอัสสาสะและปัสสาสะทั้งหลายใด **"กาเยน"** อันนามกายกล่าวคือ จิตและรูปกายคือ สหชาติรูป **"สงฺขริ ยนฺติ"** ตกแต่งด้วยสามารถเป็นชนกปัจจัยและสหชาติปัจจัย เหตุใด เหตุดังนั้น อันว่า ลมอัสสาสะวาตและปัสสาสะวาตนั้น เมื่อบังเกิดในการประพฤติเนื่องด้วยกาย จึงได้ชื่อว่ากายสังขาร ยุติด้วยวาระบาลีอันพระธรรมทินนาเถรี ภิกษุกล่าวไว้แก่วิสาขะอุบาสกว่า "อสฺสาสปสฺสาสาโข อาวุโส วิสาขกายิกา เอเตธมฺมา กาย ปฏิพทฺธา ตสฺมา อสฺสาสปสฺสาสา กายสงฺขารา"

จิตตสังขารนั้นได้แก่สัญญาเวทนา โดยวิคคหะว่า **"จิตฺเตน สงฺขรินฺติ จิตฺตสงขารา"** แปลว่า **"เย ธมฺมา"** อันว่าธรรมใด **"จิตฺเตน"** อันจิต **"สงฺขรินฺติ"** ตกแต่ง เหตุใดเหตุดังนั้น อันว่าธรรมทั้งหลายนั้น **"จิตฺตสาฺขารา"** ชื่อว่า จิตตสังสารฯ ได้แก่สัญญาและเวทนา

อธิบายว่า สัญญาเป็นพนักงานหมายอารมณ์ เวทนาเป็นพนักงานเสวยรสแห่งอารมณ์ เมื่อบังเกิดก็อาศัยจิตเป็นใหญ่ เป็นประธาน เป็นอุปาทปัจจัยให้บังเกิดฯ ในจิต ประพฤติเนื่องด้วยจิตได้ชื่อว่าตกแต่ง จึงได้นามบัญญัติชื่อว่า จิตตสังขารในที่นี้ ยุติด้วยวาระพระบาลีว่า **"สญฺญ. จ เวทนา จ เจตสิกา เอเต ธมฺมา จิตฺตปฏิพทฺธา ตสฺม สญฺญา จ เวทนา จ จิตฺตสงฺขาราติ"**

และวจีสังขาร คือ วิตกวิจารนั้นระงับไปในขณะหนึ่ง เมื่อพระอริยสาวกเข้าสู่มทุติยฌานสมาธิกายสังขารคือลมหายใจเข้าออกนั้นระงับในขณะเมื่อสู่จตุตถาฌานสมาธิ **"ตสฺมา อสฺสาสปสฺสาสากายสงฺขารา"** เพราะเหตุฉะนั้น อัสสะลมหายใจออกและลมหายใจเข้าจึงได้ นามบัญญัติชื่อว่ากายสังขาร

จิตตสังขาร คือสัญญาเวทนา ระงับไปในขณะเมื่อเข้านิโรธสมาบัติปัญญาอันมีวสีสามารถชำนาญ กอรปด้วยระงับสังขาร 3 ประการ โดยลำดับพรรณามานี้ ก็เป็นอุปการรูปนิสสัยคุณสัมปานในนิโรธสมบัติ

นิเทศวารปุจฉาในคุณสัปทาน ข้อความที่ว่าศีลภาวนาเป็นไปด้วยฌาณจริยา 26 และฌาณจริยา 16 นั้น คือสิ่งใดบ้าง

วิสัชนาว่า พระอนุปัสสนา 8 ประการ คือ อนุปัสสนา 7 ประการ มี อนิจจานุปัสสนา เป็นอาทิ มีปฏินิสสัคคาปัสสนาเป็นปริโยสาน ที่กล่าวแล้ว ในวิปัสสนาพละนั้น จัดเป็นฌาณจริยาละอันฯ และวิวัฏฏนุปัสสนาปัญญา อันพิจารณาเห็นพระนิพพานอันปราศจากกรรมวัฏฏ์คือ อภิสังขาร เจตนา อวิชชา ตัณหา อุปทาน นาม และรูป เป็นอาทิ จัดเป็นญาณจริยา

อันหนึ่ง เป็นคำรบ 8

ฝ่ายโลกิญาณจริยา 1 พระอริยมรรคญาณ 4 พระอริยผลสมบัติญาณ 3 จัดเป็นญาณจริยาละ อันๆ เป็นโลกุตตรญาณจริยา 8 ประการ คือ ญาณจริยาฝ่ายโลกิยะ โลกุตตระ 8 เข้ากันเป็นญาณจริยา 16 เป็นอุปนิสสยูปการ แก่พระนิโรธญาณ

นิเทศวารปุจฉาในคุณสัสปทา ชื่อว่าสมาธิจริยา 9 นั้นคือ ธรรมดังฤๅ วิสัชนาว่า รูปพจรอัปปทาฌาณพจร 4 คือ ปฐมฌาณก็ได้ชื่อว่าสมาธิจริยา

อธิบายว่า เป็นไปแห่งพระอัปปนาสมาธิ ทุติยฌาณ ตติฌาณ จตุตถฌาณก็ดี ก็ได้ชื่อว่าสมาธิจรอย่างละอันๆ

อรูปสมาบัติ 4 ประการ คือ อากาสานัญจายตนสมาบัติ และวัญญาณัญจายตนสมาบัติ และอากิญจัญญายตนสมาบัติ เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ ก็จัดเป็นสมาธิจริยาสะอันๆ รูปพจรฌาน อรูปาพจรฌาน 4 เข้ากันเป็นสมาธิจริยา 3 ประการ แต่ละฝ่ายพระอัปปนาสมาธิ

อันว่าองค์ฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปิติ สุข เอกัคคตา อันเป็นไปในบุรพาภาค คืออุปจาร มีอาวัชชนะต่างๆ เพื่อจะได้ซึ่งพระอัปปนา คือ ปฐมฌาน อันประกอบด้วยองค์ คือ วิตก วิจาร ปิติ สุข เอกัคคตาก็ดี เป็นไปในอุปจาร เพื่อจะได้ซึ่งพระอัปปนา คือ ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน และอรูปสมาบัติทั้ง 4 ก็ดี ก็จัดเป็นสมาธิจริยาอันเดียว โดยสำคัญว่าเป็นอุปปาจารสมาธิ ก็ครบจำนวนถ้วย 9 กับ ทั้งพระอัปปนาสมาธิ 8 ประการนั้น

และพระสมาธิจริยา 8 ประการ ดังพรรณนามานี้ ก็จัดเป็น อุปการูปนัสสัยคุณสัมปทา ประกอบในนิโรธสมาบัติฌาน

บุคคลที่มีสัทธาทิอินทรีย์อยู่ข้างอ่อน เจริญซึ่งปฐมมรรคด้วยสามารถ

แห่งพระวิปัสสนาอันมิได้กล้าแล้ว และมาสู่ภาวะเป็นพระโสดาบันบุคคลคือ ตั้งอยู่ในพระโสดาปัตติผล พระอริยบุคคลอย่างนี้ได้นามชื่อว่า สัตตักขัตตุปรม โสดาบัน

อธิบายว่า ถ้ายังมิได้พระอรหัตต์ในชาตินั้น จะเที่ยวท่องถือเอาปฏิสนธิกำเนิด ในสุคติภพคือ กามาพจรสวรรค์และมนุษย์สุคติเจือกันอีกเป็น 7 ชาติ ก็จะกระทำซึ่งที่สุดแห่งสกลวัฏฏทุกข์ คือ ได้พระอรหัตต์ในชาติเป็นคำรบ 7 นั้น

บุคคลที่มีอินทรีย์เป็นปานกลาง เจริญปฐมมรรคให้บังเกิดด้วยวิปัสสนาอันเป็นมัชฌิมแล้วแลถึงพระโสดาปัตติผล พระโสดาบันบุคคลอย่างนี้ชื่อว่า โกลังโกละโสดาบัน ด้วยอรรคว่าจะออกจากตระกูลแล้วและไปสู่ตระกูลเล่า จึงได้ชื่อว่าโกลังโกละ

คำอธิบายว่า จำเดิมแต่กระทำให้แจ้ง ซึ่งพระโสดาปัตติผลแล้ว ก็มิรู้เกิดในตระกูลอันต่ำช้าลามกเลย จะบังเกิดในมหาโภคตระกูล แลโกลังโกละโสดาบันนี้ จะถือเอาปฏิสนธิเทวโลก

มนุษย์โลกอีก ๑ ๒

ขึ้นไปตราบเท่าถึง 6 ชาติ ก็จะสำเร็จพระอรหัตต์ในชาติเป็นคำรบ 6

ถ้าบุคคลมีสัทธาทิอินทรีย์อันกล้าขึ้นกว่านั้นเจริญ ปฐมมรรคปัญญาด้วยวิปัสสนาอันกล้าแล้วแลได้พระโสดาปัตติผล เป็นเอกพีซีโสดาบันจะไปยังภพกำเนิดในสุคติภพ คือ มนุษย์ก็ดี สวรรค์ก็ดี อีกชาติเดียวก็จะได้พระอรหัตต์สิ้นสังขารทั้งปวง

ในคัมถีร์ปรมัตถมัญชุสา ฎีกาพระวิสุทธิมรรค มีกระทู้ความปุจฉาว่าธรรมดังฤๅ เป็นนิยมให้พระโสดาบันบุคคลมีประเภทเป็น 3 สถานฉะนี้

วิสัชนาว่า พระวิปัสสนาแห่งพระอุปริมรรคตรัยเบื้องบนหากนิยมให้มีประเภทเป็น 3 ดังนี้แท้จริง

ผิว่า วิปัสสนาปัญญา อันพิจารณาสังขารธรรม เพื่อจะให้ถึงซึ่งมรรคตรัย เบื้องบนมีกำลังกล้าก็นิยมให้พระโสดาบันบุคคลนั้นเป็นเอกพีซี

ผิว่าวิปัสสนาปัญญา หากอ่อนลงกว่านั้นก็นิยมให้เป็นโกลังโกละ ถ้าอ่อนนักลงกว่านั้นก็นิยมให้เป็นสัตตักขัตตุปรมะ

บุคคลผู้ซึ่งเจริญมรรคปัญญาเป็นคำรบ 2 ได้สำเร็จโลกุตตรผลเป็นอริยบุคคลชื่อว่า สกทาคามี

อธิบายว่า ถ้ายังมิได้อรหัตต์ในชาตินั้น จะจุติจากอัตตภาพนี้แล้วแลบังเกิดในเทวโลกจุติจากเทวโลก แล้วจะกลับมาปฏิสนธิในมนุษย์ สุคติอีกคราวหนึ่ง จึงจะสำเร็จแก่พระอรหัตต์สิ้นวัฏฏทุกข์

ข้อความที่ซึ่งว่าจะกลับมาถือ เอาปฏิสนธิในมนุษย์สุคติอีกคราวหนึ่งนั้น เป็นนิยมให้เว้นเสียซึ่งพระสกทาคามีบุคคล 4 จำพวก แล้วเฉพาะถือเอาแต่จำพวกเดียว

แท้จริงพระสกทาคามีบุคคลบางพระองค์ ได้พระสกทาคามีผลในมนุษย์โลกนี้แล้วก็ได้พระอรหัตต์ดับขันธปรินิพพานในมนุษย์โลก นี้บางพระองค์ได้พระสกทาคามีผลในมนุษย์โลกนี้แล้ว จุติแลจุติไปบังเกิดในเทวโลกอยู่ตราบเท่ากำหนดอายุแล้ว จุติจากโลกกลับเอาปฏิสนธิในมนุษย์นี้คราวหนึ่งจึงได้พระอรหัตต์ จัดเป็นสกทาคา มีบุคคลเป็นคำรบ 6 พระอาจารย์ถือเอาด้วยบท คือ "สกิเทว" ในทีนี้

บุคคลผู้จำเริญมรรคด้วยปัญญาเป็นคำรบ 3 แล้วได้สำเร็จแก่

โลกุตตรผลนั้น ได้นามชื่อว่า อนาคามีบุคคล

อธิบายว่า ถ้ายังมิได้พระอรหัตต์ในชาตินั้น จะได้บังเกิดในพรหมโลก แล้วจะมิได้กลับมาเอาปฏิสนธิในกามโลกนี้เลย จึงได้ชื่อว่าอนาคามี

แลพระอนาคามีบุคคล ที่มีปกติและเสียซึ่งกามโลกนี้แล้ว แลตัดกิเลสเป็นสมุจเฉทปทาน ได้กิเลสเป็นปรินิพพานในสุทธาวาสพรหมโลกนั้น มีประเภท 5 จำพวก คือ อันตราปรินิพพายีจำพวก 1 คือ อุปหัจจปรินิพพายีจำพวก 1 คือ สสังขารปริพพายีจำพวก 1 อสังขารปรินิพพายีจำพวก 1 คือ อุทธังโสโตอกนิฏฐคามีจำพวก 1 เข้ากันเป็น 5 จำพวกโดยอินทรีย์เวมัตต์คือสถาวะกล้าแลอ่อนแห่งสัทธาอินทรีย์ อันยังปัญญาวุตติให้เกือบแก่

อธิบายว่า พระอานาคามีจำพวกใด บังเกิดในสุทธาวาสภพอันใดอันหนึ่งแล้ว ยังมิถึงท่ามกลางอายุ ก็ได้สำเร็จแก่กิเลสปรินิพพาน คือ ได้พระอรหัตต์ พระอนาคามีจำพวกนี้แลได้นามชื่อว่า อันตราปรินิพพายีเป็นปฐม

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด บังเกิดในสุทธาวาสอันใดอันหนึ่งแล้วต่อล่วงถึงท่ามกลางอายุ จึงได้พระอรหัตต์ พระอานาคามีบุคคลจำพวกนี้ชื่ออุปหัจจปรินิพพายี เป็นคำรบ 2

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด เมื่อยังพระอรหัตตมรรคให้บังเกิดได้โดยง่ายโดยสบายมิได้ลำบาก พระอนาคามีบุคคลจำพวกนี้ ชื่อว่าสสังขารปรินิพพายีเป็นคำรบ 3

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด เมื่อยังพระอรหัตตมรรคให้บังเกิดก็ให้บังเกิดได้ยาก พระอนาคามีบุคคลนั้น ชื่อว่าอสังขารปรินิพพายีเป็นคำรบ 4

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด บังเกิดในสุทธาวาสเบื้องต่ำๆ แล้วมิได้พระอรหัตต์ในสุทธาวาสเบื้องต่ำๆ นั้น จุติในสุทธาวาสเบื้องต่ำที่เกิดแล้วก็ขึ้นไปยังเกิดในสุทธาวาสเบื้องบนๆ ตราบเท่าถึงชั้นอกนิฏฐภพแล้วจึงได้พระอรหัตต์ในอกนิฏฐภพนั้น

ในคำภีร์ฎีกาจัดเป็นประเภทให้วิเศษเฉพาะอีกเล่าว่า นักปราชญ์พึงรู้จตุกกะ ชื่ออุทธังโสโตอกนิฏฐคามิจตุกกะ เพื่อจะได้รู้ซึ่งประเภทแห่งพระอนาคามีบุคคลทั้งหลายดังนี้

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด ชำระสุทธาวาสเทวโลกทั้ง 5 จำเดิมแต่ชั้นอวิหาแล้วก็ไปบังเกิดในชั้นอกนิฏฐ จึงได้พระอรหัตต์ พระอนาคามีบุคคลจำพวกนี้ชื่อว่า อุทธังโสโตอกนิฏฐคามี

อธิบายว่า มีกระแสตัณหาและกระแสวัฏฏะในเบื้องบน แลไปสู่อกนิฏฐเป็นที่ 1

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด ชำระอุทธาวาสเทวโลกเบื้องต่ำ 3 ชั้นเสร็จแล้ว ก็ขึ้นไปสู่ชั้นสุทัสสีสุทธาวาส จึงได้พระอรหัตต์ พระอนาคามีบุคคลจำพวกนี้ ได้นามบัญญัติชื่อว่า อุทธังโสโตอกนิฏฐคามี

อธิบายว่ามีกระแสตัณหาแลกระแสวัฏฏะในเบื้องบน แต่ทว่าไปบ่มิได้ ถึงขั้นอกนิฏฐเป็นที่ 2

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด จุติจากอาตมาภาพนี้แล้ว ก็ไปบังเกิดใบชั้นอกนิฏฐทีเดียวก็ได้ พระอรหัตต์ พระอนาคามีบุคคลจำพวกนี้ ชื่อว่าอุทธังโสโตอกนิฏฐคามี เป็นที่ 3

พระอนาคามีบุคคลจำพวกใด เกิดในสุทธาวาสเบื้องต่ำ แต่อวิหาตราบเท่าถึงสุทัสสี เกิดในชั้นใดก็ได้พระอรหัตต์ในชั้นนั้น พระอนาคามีบุคคลจำพวกนี้ชื่อว่าอุทธังโสโตอกนิฏฐคามี เป็นที่ 4

ประเภทที่กล่าวมานี้ชื่อว่า อุทธังโสโตอกนิฏฐคาตุกกะ

อนึ่งพระอนาคามีบุคคลทั้งหลาย อันเกิดในชั้นสุทธาวาสอันเป็นปฐมคือชั้น อวิหา อันมีอายุได้พันมหากัปป์ มีประเภท 10 อย่าง

คือ พระอนาคามีบุคคลที่ได้พระอรหัตต์ ในลำดับที่ได้เกิดนั้นจัดเป็น

อย่าง 1

ที่เนิ่นไปกว่านั้น แต่ทว่ายังไม่ถึงท่ามกลางอยู่ คือ ที่สุด 500 มหากัปป์ ก็ได้พระอรหัตต์จัดเป็นอย่าง 1 ที่พอถึงท่ามกลางอายุที่สุด 500 กัปป์ จึงได้พระอรหัตต์จัดเป็นอย่าง 1 เป็น 3 อย่างด้วยกัน ชื่อว่า อุปหัจจปรินิพพายี

พระอนาคามีบุคคลที่ถึงท่ามกลางอายุคือที่สุด 500 มหากัปป์ แล้วจึงได้พระอรหัตต์จัดเป็นอย่าง 1 ชื่อว่า อุปหัจจปรินิพพายี

พระอนาคามีบุคคลที่มิได้พระอรหัตต์ ในชั้นอวิหาสุทธาวาสทรมานอยู่ถ้วนถึงพันมหากัปป์แล้ว จุติขึ้นไปบังเกิดในสุทธาวาสเบื้องบน คือ ชั้นอตัปปา จึงได้พระอรหัตต์จัดเป็นอย่าง 1 ชื่อว่า อุทธังโสโตเป็นคำรบที่ 5 จำพวกด้วย

แจกเป็นอสังขารปรินิพพายี ก็ได้ทั้ง 5 อย่างเป็นสสังขารปรินิพพายี ก็ได้ทั้ง 5 อย่าง สิริเป็นพระอนาคามีบุคคล 10 อย่าง แต่ชั้นวิหาสุทธาวาส

ในชั้นอตัปปามีอายุยืนได้ 2 พันมหากัปป์ ในชั้นสุทัสสีมีอายุได้ 4 พันมหากัปป์ก็ดี ในชั้นสุทัสสีอันมีอายุยืนได้ 5 พันมหากัปป์ก็ดี ก็มีประเภทแห่งพระอนาคามี มีบุคคลชั้นละ สิบๆ เข้ากันเป็น 40 แต่ชั้นสุทธาวาสเบื้องต่ำทั้ง 4 นั้น

ฝ่ายชั้นอกนิฏฐสุทธาวาสนั้น หาอุทธังโสตบ่มิได้ คงมีแต่อันตราปรินิพพายี 3 จำพวก อุปหัจจ ปรินิพพายี จำพวก 1 เป็นคำรบ 4

แจกเป็นอสังขารปรินิพพายี 4 เป็น สสังขารปรินิพพายี 4 เข้าด้วยกันเป็นพระอนาคามีบุคคล 8 จำพวกในชั้นอกนิฏฐ์ สิริเป็น 48 กับทั้งประเภทที่กล่าวในชั้นสุทธาวาสเบื้องต่ำทั้ง 4 ด้วยกัน

พระโยคาพจรผู้เจริญพระอริยมรรคเป็นคำรบ 4 คือ พระอรหัตต์

บางพระองค์เป็นสัทธาวิมูตติ คือ กระทำศรัทธาเป็นใหญ่แล้วก็พ้นจากกิเลส บางพระองค์เป็นปัญญาวิมุตติ คือ พ้นจากกิเลสด้วยปัญญา เป็นใหญ่เป็นประธาน บางพระองค์เป็นอุภโตภาควิมุตติ

อธิบายว่า พ้นจากรูป ด้วยอรูปสมบัติ แลพ้นจากนามกายคือกองกิเลสด้วยอรหัตต์ จึงได้นามบัญญัติชื่อว่า อุภโตภาควิมุตติ

บางพระองค์ก็ทรงไตรวิชชา บางพระองค์ก็ทรงฉพกิญญา บางพระองค์ ก็ถึงประเภทแห่งจตุปฏิสัมภิทา เป็นมหาขีณาสพอันประเสริฐ เป็นขีณาสพบุคคล 6 อย่าง โดยสังเขป จัดโดยพิศดารตั้งแต่แรก โดยโสดาบันบุคคลนั้นมาโสดาบันบุคคลที่จัดเป็น 3 จำพวก คือ สัตตักขัตตุปรมะก็ดี โกลังโกละก็ดี เอกพีซี แต่ละพวกๆ แจกเป็นพวกละสี่ๆ ด้วยประเภทแห่งปฏิปทา 4 มีทุกขา ปฏิปทา ทันธาภิญญาเป็นอาทิสิริเป็น 12

พระสกทาคามีบุคคลที่พ้นจากกิเลส ด้วยสุญญตวิโมกข์ คือเอาอนัตตาเป็นอารมณ์ ในขณะแห่งวุฏฐานคามีวิปัสสนา ในมรรควิถีสืบต่อเข้าด้วยพระสกทาคามีมรรคก็จัดเป็น 4 พวก ด้วยประเภทแห่งปฏิบัติ 4 ที่พ้นจากกิเลสด้วยอนิมิตตวิโมกข์ คือ เอาทุกข์เป็นอารมณ์ก็ดี ก็มีประเภทละสี่ๆ สิริเป็นสกทาคามีบุคคล 12 จำพวก ด้วยกัน

ฝ่ายพระอรหัตต์มีประเภท 12 ด้วย สามารถแห่งวิโมกข์ 3 แลปฏิปทา 4 เหมือนกับ พระสกทาคามี แล้วแจกเจือด้วยสัทธาธุระก็ได้ 12 ปัญญาธุระก็ได้ 12 แจกด้วยไตรวิชชา แลฉฬภิญญา แลปฏิสัมภิทา ก็ได้สิ่งละ 12 สิริเป็นพระอรหัตต์ 60 ทัศ

แลพระอริยบุคคลเจ้าทั้งหลายที่พรรณามานี้ เป็นพระโสดาบัน 24 พระสกทาคามี 12 พระอนาคามี 48 พระอรหัตต์ 60 สิริเป็นอริยบุคคลได้ 144 กับทั้งพระปัจเจกสัมพุทธเจ้า 1 แล พระสัพพัญญูพุทธเจ้า 1 จึงรวม

พระอริยบุคคลทั้งสิ้น เป็น 146 ด้วยกัน

กิริยาที่สำเร็จซึ่งสถาวะเป็นอริยะแห่งพระอริยบุคคลทั้งหลายนั้น ก็สำเร็จด้วยโลกุตตรปัญญาภาวนา

"เตน วุตฺตํ" เหตุนั้น พระพุทธโฆษาจารย์เจ้าผู้รู้รจนาคัมภีร์พระวิสุทธิมรรคจึงได้กล่าวว่า **"อาหุเนยฺยภควาทิสิทธิปิ อิมิสฺสา โลกุตตรปญฺญ ภาวนาย อานิสํโสติ เวทิตพฺโพ"**

แปลความว่า กิริยาที่สำเร็จคุณมีชื่อว่า **อาหุเนยฺย** เป็นอาทิ ก็เป็นอานิสงส์แห่งโลกุตตรปัญญาภาวนา **เอวํ อเนกาสิสํสา** อันว่ากิริยาอันเจริญซึ่งอิริยปัญญานี้ มีผลานิสงส์ เป็นปริยายจะนับประมาณมิได้ด้วยประการดังนี้

เหตุใด เหตุดังนั้น นักปราชญ์ผู้ประกอบด้วยวิจารณะปัญญา ถึงอุตสาหะกระทำซึ่งเสน่ห์หารักใคร่ จงรักภักดียิ่งนักในทางพิธีที่เจริญซึ่งพระโลกุตตรปัญญานั้นเถิด

แสดงมาด้วยปัญญาภาวนานิสังสนิเทศ ปริจเฉทเป็นคำรบ 23 ก็จบข้อความตามวาระพระบาลี

การอาราธนา การคารวะ และการขอขมา

คำบูชาดอกไม้

อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง อะภิปูชะยามะ
อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง อะภิปูชะยามะ
อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง อะภิปูชะยามะ
พุทธะบูชา เตชะวันตา ธัมมะบูชา ปัญญะวันตา
สังฆะบูชา โภคะวันตา ยังยังชะนะปะทัง ยาติ
นิคะเม ราชะธานิโย สัพพัตถะ ปูชิโต โหติ
สัพพะโสตถี ภะวันตุ โน ฯ

อาราธนาศีล 5

มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยังภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

อาราธนาศีล 8

มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฏฐะ สีลานิ ยาจามะ

แปลเหมือนกันกับศีลห้า ต่างกันแต่ขอห้าเป็นขอ ศีล 8เท่านั้น

อาราธนาศีลอุโบสถ (จำศีล)

มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนา คะตัง พุทธะปัญญัตตัง อุโปสะถัง ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐัง คะสะมันนา คะตัง พุทธะปัญญัติตัง อุโปสะถัง ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐัง คะสะมัน นาคะตัง พุทธะปัญญัติตัง อุโปสะถัง ยาจามะ

อาราธนาเทศน์ทั่วไป

พรฺหมา	จะโลกาธิปะติ	สะหัมปะติ
กัตอัญชะลี	อันธิวะรัง	อะยาจะถะ
สันตีธะ	สัตตาปปะ	ระชักขะชาติกา
เทเสตุ	ธัมมัง	อะนุกัมปิมัง ปะชัง

อาราธนาพระสวดมนต์ (ปริตต์)

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตตะสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง ฯ

อาราธนาพระพุทธรูปลงสรงน้ำ

เมื่อถึงวันสงกรานต์ ก่อนเอาพระพุทธรูปลงสรงน้ำเล็กน้อย พระสงฆ์เจ้าอาวาสนำพระภิกษุสามเณรและญาติโยมเอาขัน 5 ขัน 8 ไปนิมนต์พระประธานในโบสถ์ลงสรงน้ำ โดยเปล่งวาจานำพระภิกษุสามเณรและญาติโยม เพื่อนิมนต์พระประธานลงสรงน้ำ พระภิกษุสามเณรและญาติโยมว่าตาม 3 หน ดังนี้

อุกาสะ ภันเต ภะคะวา อะยัง กาโล คิมหันตะอุตุ กาละสัมปัตโต อิจฉามะ ภะคะวันตัง อะภิสิญจิตุง สักกัจจัง อาราธะนัง กะโรมะ

อาราธนาพระพุทธรูปขึ้นแท่น

คำอาราธนานี้ใช้ได้ทั้ง (1) เวลาตั้งหิ้งพระเสร็จแล้ว นิมนต์พระพุทธรูปขึ้นประดิษฐาน (2) เอาพระลงสรงน้ำสงกรานต์แล้ว อาราธนาคืนแท่น พิธีก็ให้แต่งและทำเหมือนอาราธนาลงสรงน้ำ คำอาราธนา ดังนี้

คำอาราธนา

อุกาสะ ภันเตภะคะวา อัมเหหิ คันโธทะเกหิ นานาสักการะ ภูเตหิ สักกัตวา อภิสิญจิโต อิทานิ ภะคะวันตัง ระตะนัตถานะสังขาตัง ปัลลังกัง อารุยหิตุง อาราธะนัง กะโรมะ

สวดมนต์

ชุมชุนเทวดา

(ถ้าจะสวดเจ็ดตำนานใช้)

สะรัชชัง สะเสนัง สะพันธุง นะรินทัง
ปะริตตานุภาโว สะทา รักขะตูติ
ผะริตวานะ เมตตัง สะเมตตา ภะทันตา
อะวิกขิตตะจิตตา ปะริตตัง ภะณันตุ

สัคเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ จันตะลิกเข วิมาเน ทีเป รัฏเฐ จะ คาเม ตะรุวะนะคะเหะเน เคหะวัตถุมะหิ เขตเต ภุมมา จายันตุ เทวา ชะละถะละวิสะเม ยักขะคันธัพพะนาคา ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิ วะระวะจะนังสาธะโว เม สุณันตุ ฯ ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตาฯ

(ถ้าจะสวดสิบสองตำนานใช้)

สะมันตา จักกะวาเฬสุ อัตราคัจฉันตุ เทวะตา
สัทธัมมัง มุนิราชสสะ สุณันตุ สัคคะโมกขะทัง ฯ
สัคเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ จันตะลิเข วิมาเน ฯลฯ

(เหมือนเจ็ดตำนานไปจนจบ)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

(ถ้าสวดให้คนไข้ฟัง หรือสวดให้งานทำบุญสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา อายุ สวดดังนี้)

พุทธัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ

พิมพ์ที่ เขมราฐออฟเซทการพิมพ์ จ.อุบลฯ โทร. 045-491407